

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

JI Í JARE™

**Zákonné zastoupení podnikatele v obchodních
vztazích**

**Statutory representation of an entrepreneur in
business transactions**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Doc. JUDr. Stanislav Plíva, CSc.

Katedra obchodního práva

Datum vypracování práce: 8.12.2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně, všechny použité prameny a literaturu jsem řádně citoval a práci jsem nevyužil k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze 8. 12. 2011, Jiří Jareš

Podkování

Děkuji panu doc. JUDr. Stanislavu Plívovi, CSc., vedoucímu mé diplomové práce, za cenné připomínky a účinnou pomoc při zpracování.

OBSAH

1. Úvod	3
2. Podnikatel.....	6
2.1. Vymezení pojmu podnikatel.....	6
2.1.1. Osoby zapsané v obchodním rejstříku	6
2.1.2. Osoby podnikající na základě živnostenského oprávnění.....	7
2.1.3. Osoby podnikající na základě jiného než živnostenského oprávnění podle zvláštních předpisů	8
2.1.4. Osoba, která provozuje zemědělskou výrobu a je zapsána do evidence podle zvláštních předpisů	8
2.2. Neoprávněné podnikání.....	9
2.3. Fyzické a právnické osoby.....	9
3. Jednání	10
3.1. Odlišnost jednání a rozhodování.....	11
3.2. Jednání fyzických osob.....	12
3.2.1. Smluvní zastoupení fyzické osoby.....	13
3.2.2. Zákonné zastoupení fyzické osoby	14
3.3. Jednání právnických osob.....	14
3.3.1. Jednání statutárním orgánem	14
3.3.2. Jednání prostřednictvím zástupce	21
3.4. Jednání ve zvláštních případech.....	21
3.4.1. Jednání před vznikem společnosti.....	21
3.4.2. Likvidátor	22
3.4.3. Insolvenční správce.....	23
4. Zákonné zastoupení podnikatele	24
4.1. Jednání vedoucího organizační složky	24
4.2. Zákonné zastoupení podnikatele podle § 15 obchodního zákoníku	25
4.2.1. Kogentnost a dispozitivnost zákonného zastoupení	26
4.2.2. Subjekty zákonného zastoupení.....	29
4.2.3. Okruh právních vztahů, na které lze aplikovat zákonné zastoupení.....	40
4.2.4. Povolení určení jeho vznik a forma	42
4.2.5. Zánik povolení	44
4.2.6. Povolení určení jeho obsah	45
4.2.7. Rozsah jednatelského zmocnění	46
5. Nezmocněné jednatelství	50
6. Zákonné zastoupení v návrhu nového obchodního zákoníku	53

7. Záv r	56
8. Abstrakt.....	58
9. Summary	60
10. Seznam pouflité literatury:	61

1. Úvod

Téma zákonné zastoupení podnikatele jsem si vybral hned z několika důvodů. Jednak je mi obchodní právo jako celek v rámci jednotlivých právních odvětví nejbližší. Dále jsem již před zahájením studia práva na Právnické fakultě Univerzity Karlovy (a po nějakou dobu i současně) studoval obor Právo a podnikání na Masarykově univerzitě, kde bylo studium zaměřené především na obchodní právo. Jako téma své bakalářské práce jsem si tehdy zvolil jednání podnikatele. S odstupem času musím bohužel konstatovat (a dát tak za pravdu tehdejší vedoucí bakalářské práce prof. JUDr. Jarmile Pokorné, CSc., i oponentovi prof. JUDr. Josefu Bejkovi, CSc.), že tato práce byla především deskriptivní, popisovala platnou právní úpravu a nic nového nepřinesla. Na svoji omluvu musím uvést, že vznikala v dosti nelehkých podmínkách zejména zaměstnání a současně studia na dvou vysokých školách, tedy pod velkým časovým tlakem. Proto když jsem se rozhodoval, jaké téma si pro svoji diplomovou práci vybrat, zvolil jsem téma podobné, abych se mohl pokusit znovu a lépe toto téma uchopit.

Nerad bych ale, aby to vyznělo tak, že jsem si chtěl práci nějak usnadnit a předchozí práci prostě šopstat a lehce rozšířit. Naopak, jakékoliv jiné téma by pro mne byl nepopsaný list papíru. Vstoupit podruhé do stejné vody znamená dát si velký pozor na to, abych neopakoval stejné chyby a omyly, jakých jsem se dopustil kdysi. Téma jednání podnikatele je navíc mnohem obecnější, než jedna z jeho podmnožin, kterou zákonné zastoupení je. Samozřejmě, na které obecné pojmy, jako je vymezení pojmu podnikatel, podnikání a způsob jeho jednání jinak popsat neumím. Obchodní právo se za ty roky, které uplynuly od vzniku mé bakalářské práce, v této části příliš změnilo. Ale i zde je prostor pro doplnění o další souvislosti, zejména o příklady z judikatury, které jsem tehdy zcela opomenul.

Dalším důvodem, který mne k tomuto tématu přivedl, je moje zaměstnání. Již dvanáctým rokem pracuji jako vedoucí oddělení pohledávek, postupně u dvou zaměstnavatelů. Denně přicházím do styku s dlužníky, řeším s nimi otázku placení našich pohledávek za nimi. To s sebou přináší i nutnost v jednotlivých případech posoudit zda osoba, se kterou jedním, je oprávněná za dlužníka činit úkony, tedy zejména uzavírat dohody o splátkovém kalendáři, podepisovat smlouvy i uznání dluhu.

Právní úprava zákonného zastoupení podnikatele je na první pohled velice stručná, v podstatě se jedná o dva paragrafy obchodního zákoníku. Povinnost o této právní úpravě je nízká, a to se netýká jen laické veřejnosti, i když ani podnikatelé nevědí, že je možné zavazovat i jednání jiných osob, než statutárních orgánů. Zatímco každý podnikatel asi ví, že společnost s ručením omezeným má jednatele, o zákonném zastoupení například svými zaměstnanci nemá tušení. Přijde tak v případě, že co on osobně nepodepsal, to neplatí. Přitom v praxi není možné, aby veškerá právní jednání vedl statutární orgán, i aby ke každému konkrétnímu jednání uděloval plnou moc. Právě jako reflexe tohoto faktického stavu, kdy jménem podnikatele jednájí i další osoby, lečdy bez jakéhoto formálního zmocnění, institut zákonného zastoupení vznikl.

Svoji práci jsem rozdělil do několika kapitol. V první se obecně zabývám definicí pojmu podnikatel a podnikání, neoprávněného podnikání, základní právní formy podnikatelů právnických osob a jejich statutární orgány. Druhá kapitola popisuje způsob jednání právnických osob. Úvodní dvě kapitoly jsou poměrně rozsáhlé, nicméně se domnívám, že je to nutné pro správné pochopení další části práce, která již pojednává o zákonném zastoupení. Zabývá se zastoupením vedoucího oddělení závodu, což je v novém poměrně malý oddíl, hlavní část práce je pak zaměřena na zastoupení podle § 15 obchodního zákoníku. Krátce se rovněž zmíním o nezmocněném

jednatelství tak, jak je definováno v § 16 obchodního zákoníku. Zároveň se stručně
vymění i připravované právní úpravy, která je v současné době ve schvalovacím procesu.

2. Podnikatel

2.1. Vymezení pojmu podnikatel

Nejprve je třeba vymežit pojem podnikatel. Podnikatelem jsou subjekty uvedené v § 2, odst. 2 obchodního zákoníku. Podle tohoto ustanovení je podnikatelem:

- a) osoba zapsaná v obchodním rejstříku
- b) osoba, která podniká na základě živnostenského oprávnění
- c) osoba, která podniká na základě jiného než živnostenského oprávnění podle zvláštních předpisů
- d) osoba, která provozuje zemědělskou výrobu a je zapsána do evidence podle zvláštních předpisů

2.1.1. Osoby zapsané v obchodním rejstříku

Pod písmeno a) tedy spadají všechny právní subjekty, které se zapisují do obchodního rejstříku. Kromě toho i obchodních společností upravených obchodním zákoníkem, tedy akciové společnosti, společnosti s ručením omezeným, veřejné obchodní společnosti a komanditní společnosti, obchodních společností upravených právem Evropské unie, kterými jsou evropská společnost a evropské hospodářské zájmové sdružení, je to i družstvo. Kromě toho sem nepochybně patří další subjekty zapisované do obchodního rejstříku, zejména státní podniky, státní organizace, ale také fyzické osoby povinně zapisované do obchodního rejstříku. Účinností je Budjovický Budvar, který má právní formu národního podniku. V neposlední řadě nesmíme zapomenout na zahraniční osoby podnikající na území České republiky

(mající zde podnik nebo organizační složku), které se rovněž do obchodního rejstříku zapisují.

Specifickým znakem subjektů uvedených pod tímto písmenem je, že jsou za podnikatele považovány pro svoji formu, nikoliv proto, že skutečně vyvíjejí podnikatelskou činnost. Společnost s ručením omezeným a akciová společnost mohou být založeny i k jiným účelům, než je podnikání, také družstvo nemusí nutně vyvíjet podnikatelskou činnost.

2.1.2. Osoby podnikající na základě živnostenského oprávnění

Písmenem b) jsou vymezeny subjekty podnikající na základě živnostenského oprávnění vydaného podle zákona 455/1991 Sb. O živnostenském podnikání. Tento zákon definuje živnost jako soustavnou činnost provozovanou samostatně, vlastním jménem, na vlastní odpovědnost, za účelem dosažení zisku a za podmínek stanovených tímto zákonem. Obdobná definice je i v § 2 obchodního zákoníku, kde je definován pojem podnikání.

Pod toto písmeno je možné zařadit vztahu subjektů, které již splňují podmínky uvedené pod písmenem a), tedy obchodní společnosti, s výjimkou výše uvedených společností založených za jiným účelem než podnikání. Dále sem spadají fyzické osoby podnikající na základě ohlášení živnosti nebo udělené koncese, ale také právnické osoby založené za jiným účelem než podnikání, pokud podnikají, například církev, občanská sdružení, nadace atd.

2.1.3. Osoby podnikající na základ jiného než živnostenského oprávnění podle zvláštních předpisů

živnostenský zákon obsahuje negativní vymezení, co není živností. V tomto takto negativně vymezených subjekt je ale podnikatelem, a to podle písmena c) a d) výše citovaného § 2 odstavce 2 obchodního zákoníku. Jedná se například o lékaře, advokáty, znalce, auditory, ale i banky, pojistovny, obchodníky s cennými papíry, provozovatele televizního a rozhlasového vysílání atd., dále pak o osoby provozující zemědělskou výrobu zapsané do zvláštní evidence.

Naopak podnikatelem není stát ani jeho orgány. Podnikatelé také nejsou fyzické osoby, jejichž činnost není upravena v živnostenském zákoně, ale ani v žádném zvláštním předpisu. Jedná se například o výtvarníky nebo spisovatele.

2.1.4. Osoba, která provozuje zemědělskou výrobu a je zapsána do evidence podle zvláštních předpisů

Podnikateli jsou také osoby, které provozují zemědělskou výrobu, a to za podmínky, že jsou zapsáni do evidence podle zvláštních předpisů. Tím předpisem je zákon č. 252/1997 Sb. Příslušným obecním úřadem obce s rozšířenou působností k zaevidování řadatele o zemědělské podnikání je obecní úřad obce s rozšířenou působností, v jehož územní působnosti se nachází místo trvalého pobytu zemědělského podnikatele, jde-li o fyzickou osobu, nebo sídlo zemědělského podnikatele, jde-li o právnickou osobu; nelze-li územní působnost obecního úřadu obce s rozšířenou působností určit tímto způsobem, je místní příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností podle místa podnikání na území České republiky.¹

¹ Viz § 2f zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství

Fyzická osoba provozující drobné průmyslové a zemědělské podnikání, anebo prodávající nezpracované rostlinné a živočišné výrobky, nepodléhá evidenci zemědělského podnikatele podle tohoto zákona.²

2.2. Neoprávněné podnikání

V poslední části se krátce zmíním o neoprávněném podnikání. Jedná se o případy, kdy fyzická nebo právnická osoba provozuje podnikání mající znaky podnikání bez příslušného povolení. Na jednání této osoby se pohlíží jako na platné jednání podnikatele se všemi důsledky. Pokud by však tímto jednáním byl někdo uveden v omyl, nemůže se dovolávat neplatnosti tohoto úkonu dle § 49a občanského zákoníku.

2.3. Fyzické a právnické osoby

Podnikatele můžeme také rozdělit do dvou základních skupin, a to na osoby fyzické (podnikající na základě živnostenského zákona nebo tzv. svobodná povolání lékaři, advokáti, zedníci a fyzické osoby provozující zemědělskou výrobu) a osoby právnické. Zásadní rozdíl spočívá v tom, že fyzické osoby reálně existují, jsou samy o sobě nadány volí a mohou jí projevit. Právnickými osobami jsou podle platné právní úpravy sdružení osob, nebo majetku, anebo sdružení, které za právnickou osobu prohlásí zákon. Tyto právnické osoby mají schopnost nabývat práv a povinností, dále schopnost projevit svoji volí, ale projevit ji mohou pouze prostřednictvím fyzických osob.

² Viz § 2e zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělském podnikání

3. Jednání

Jednání může být buď v souladu s právem, nebo je s ním v rozporu. Dělíme o právním a protiprávním jednání. Právní jednání jsou volní jednání, která jsou v souladu s právem a na nich právní normy vlivem vznik, změny nebo zánik subjektivních práv a povinností³. Naproti tomu protiprávní jednání jsou jednání, která znamenají porušení práva. Každé protiprávní jednání zakládá, ruší nebo má subjektivní práva a povinnosti⁴. Dělíme zde o deliktech, a to buď ve veřejných, jako jsou trestné činy, přešestky nebo jiné správní delikty, nebo soukromoprávních, například zločinů.

Odpovědnost za trestné činy nebo přešestky lze přičítat pouze fyzickým osobám. Pokud se tedy statutární orgán právnické osoby dopustí například trestného činu podle § 209 trestního zákona, tedy podvodu, nelze trestně stíhat právnickou osobu, bez ohledu na to, zda přičítá tomuto jednání jménem právnické osoby či nikoliv. Trestní odpovědnost bude směřovat vždy vůči konkrétní fyzické osobě nebo skupině osob. Jihl n kolik let se uvažuje o uzákonění trestní odpovědnosti právnických osob, nicméně konečný návrh zatím schválen není a tato navrhovaná právní úprava má adu odporu.

Podnikatel jako fyzická osoba může tedy jednat osobně, nebo za ni může jednat zástupce. Právnická osoba jedná svým statutárním orgánem, nebo za ni jedná zástupce.

Je třeba odlišit jednání v hmotném právním slova smyslu, tj. zprávnost nabyvat práva a zavazovat se, od procesní zprávnosti. Procesní zprávností se rozumí zprávnost vykonávat samostatně procesní úkony, neboli zprávnost před soudem (nebo jiným orgánem) samostatně jednat.⁵ Procesní zprávnost je odvozena od

³ Boguszak Jiří, Šápek Jiří, Gerloch Aleš, Teorie práva, Praha, ASPI Publishing s.r.o., 2004, str. 128

⁴ Boguszak Jiří, Šápek Jiří, Gerloch Aleš, Teorie práva, Praha, ASPI Publishing s.r.o., 2004, str. 133

⁵ WINTEROVÁ, A a kol, Civilní právo procesní, 5. aktualizované vydání, Praha, Linde 2008, str. 145

zp sobilosti hmotn právní, p iznává se kařdému v tom rozsahu, v jakém má zp sobilost k právním úkon m.

U fyzické osoby vzniká plná zp sobilost nabytím zletilosti, nezletilí mají zp sobilost jen v rozsahu, který odpovídá jejich rozumové a volní vysp losti. Ponechává se na rozhodnutí soudu, zda taková osoba nemá být právn zastoupena. Zp sobilost trvá zásadn afl do smrti, m fle v-ak být v pr b hu řivota soudem omezena nebo jí m fle být fyzická osoba zbavena.

U právnických osob se nerozli-uje právní subjektivita a zp sobilost k právním úkon m. Je v-ak t eba e-it otázku, kdo jménem právnické osoby jedná, nebo , jak jífl bylo vý-e uvedeno, právnická osoba m fle navenek svou v li projevovat pouze prost ednictvím fyzických osob. Jedná se p edev-ím o statutární orgány, pov ené zam stnance nebo leny, vedoucího od-t pného závodu nebo jiné organiza ní sloflky a prokuristu. Za právnickou osobu nem fle jednat ten, jehořl zájmy jsou v rozporu se zájmy právnické osoby. Kařdý, kdo za právnickou osobu jedná, musí své oprávn ní prokázat. V téfle v ci m fle za právnickou osobu sou asn jednat jen jedna osoba.

3.1. Odli-nost jednání a rozhodování

V p ípad právnických osob je d leřlité odli-ovat právní jednání od rozhodování. Rozhodování je proces, který sm uje dovnit právnické osoby, jeho ú elem je správa a organizace innosti podniku, nazýváme jej také obchodním vedením. Tento pojem je uřlíván i obchodním zákoníkem, který u jednotlivých právních forem spole ností uvádí, kdo je oprávn n k obchodnímu vedení (§ 81 pro ve ejnou obchodní spole nost, § 97 pro komanditní spole nost, § 134 pro spole nost s ru ením omezeným a § 192 pro akciovou spole nost). Samotný pojem obchodní vedení v-ak obchodní zákoník nedefinuje, jeho

význam tedy dovodíme prost ednictvím judikatury, nap íklad rozsudek 5 Tdo 94/2006, z n hofl cituji š*Podle § 134 obch. zák. náleží jednání obchodní vedení společnosti. Obchodní vedení společnosti je třeba odlišovat od jednání jménem společnosti. Pojem obchodního vedení není v obchodním zákoníku definován, p estofe ho zákon b fn používá. Pod pojem obchodního vedení se zpravidla zahrnuje organizace a ízení podniku, který náleží společnosti, ízení zam stnanc , rozhodování o provozních záležitostech, tj. nap . zásobování, odbyt, reklama, vedení ú etnictví (srov. § 135 odst. 1 obch. zák.) apod., jakofl i rozhodování o podnikatelských zám rech. Pod pojem obchodního vedení pak nelze zahrnout právní úkony uzavírané společností s t etími osobami (viz citovaný § 133 obch. zák.). V n kterých p ípadech v-ak na rozhodnutí u in né v rámci obchodního vedení společnosti navazuje jednání jménem společnosti, a to tam, kde k realizaci takového rozhodnutí je nutné právní jednání ve vztahu k t etím osobám.*

Z uvedeného tedy vyplývá, fe rozhodování je proces utvá ení v le uvnit právnické osoby, jednání je její projev navenek. Tyto dv fáze na sebe zpravidla navazují, ale nemusí tomu být tak vfdy. Nap íklad pokud se v rámci procesu rozhodování vytvo í v le neunit n jaký právní úkon, k právnímu jednání nedojde.

3.2. Jednání fyzických osob

Zastavme se nejprve u fyzických osob ô podnikatel . Jak jsem jifl vý-e uvedl, podnikatel nejobvykleji jedná osobn . Odpov dný zástupce ustanovený dle § 11 a násl. flivnostenského zákona není oprávn n ínit jménem podnikatele právní úkony, tento odpov dný zástupce pouze odpovídá za ádné provozování flivnosti a dodrflování podmínek provozování flivnosti podle flivnostenského zákona.

Kromě osobního jednání může fyzická osoba jednat prostřednictvím zástupce. Zde rozlišíme zastoupení přímé a nepřímé. V případě přímého zastoupení jedná zástupce jménem zastoupeného a práva a povinnosti jako důsledek tohoto jednání vznikají přímě zastoupenému. V případě zastoupení nepřímého jedná zástupce svým jménem, ale na účet zastoupeného. Právní následky takového jednání nastávají tedy zástupci a ten je následně odpovědný za zastoupeného. Zástupce musí jednat osobně. Pouze v případě, kde to právní předpis stanoví nebo je to mezi účastníky dohodnuto, může zástupce ustanovit dalšího zástupce. I v tomto případě vznikají u přímého zastoupení práva a povinnosti přímě zastoupenému. Jednání v zastoupení je upraveno v této části občanského zákoníku. Rozlišíme zastoupení smluvní a zákonné.

3.2.1. Smluvní zastoupení fyzické osoby

V případě smluvního zastoupení je dána smluvní volnost co do volby zástupce. Zástupce však musí být způsobilý k právním úkonům a jeho zájmy nesmí být v rozporu se zájmy zastoupeného. Zastoupení vzniká na základě dohody o plné moci. Tato dohoda o plné moci musí mít písemnou formu v případě, kdy tak stanovuje zákon. Zvláštní formou plné moci, která zmocňuje ke všem úkonům souvisejícím s provozem podniku, je prokura. Také fyzická osoba může podnikatel může ustanovit prokuru. Podmínkou však je, aby byl tento podnikatel zapsán do obchodního rejstříku. Vyplývá to z § 14 odst. 6 obchodního zákoníku, který stanoví účinnost udělení prokury ode dne zápisu do obchodního rejstříku. Je tedy teoreticky možné, aby podnikatel nebo fyzická osoba udělil prokuru ještě před zápisem do obchodního rejstříku. Její účinnost by v takovém případě nastala afrom dnem, kdy dojde k zápisu podnikatele do obchodního rejstříku.

3.2.2. Zákonné zastoupení fyzické osoby

Zákonné zastoupení přichází v úvahu v případě, kdy fyzická osoba, která je podnikatelem, není způsobilá k právním úkonům. Vzhledem k tomu, že fiivnostenský zákon i další právní předpisy upravující podnikání stanovují jako jednu z podmínek zahájení podnikatelské činnosti způsobilost k právním úkonům, bude v případě podnikatel tento způsob zastoupení poměrně vzácný. Uplatní se zejména v případě, kdy v průběhu podnikání fyzické osoby dojde ke ztrátě způsobilosti k právním úkonům rozhodnutím soudu, nebo v případě, že podnik nabude v rámci dictví nezletilá osoba. V takovém případě však je možné pokračovat v podnikání pouze se souhlasem soudu na návrh zákonného zástupce. Soud také může ustanovit zvláštního zástupce v případě, kdy jsou zájmy zákonného zástupce v rozporu se zájmy zastoupeného. Další možností, kdy jménem podnikatele jedná osoba ustanovená soudem, je opatrovník dle § 29 občanského zákoníku. Tento opatrovník je soudem ustanoven v případě, kdy je fyzická osoba neznámého pobytu.

3.3. Jednání právnických osob

3.3.1. Jednání statutárním orgánem

Kdo je statutárním orgánem, určuje obchodní zákoník v ustanovení o jednotlivých typech obchodních společností a družstevu, u ostatních právnických osob o podnikatel o je statutární orgán určen zvláštním zákonem. Statutární orgán může být individuální, typicky u společností s ručením omezeným (to však neznamená, že by společnost s ručením omezeným nemohla mít více jednatelů, může být stanoveno, že k platnosti úkonu je třeba souhlasu více jednatelů nebo dokonce všech), nebo kolektivní, jako je představenstvo u akciové společnosti a družstva.

Omezení rozsahu jednání statutárního orgánu ve stanovách, společenské smlouvě a jiných obdobných dokumentech nebo rozhodnutích orgánu právnické osoby je v těchto osobách neúplné, i když bylo zveřejněno. Tímto omezením se rozumí omezení činnosti úkony mimo obvyklý rozsah, omezení částkou, podmíněná oprávnění k určitým úkonům souhlasem valné hromady atd.

Statutárním orgánem nebo jeho členem může být fyzická osoba starší 18ti let způsobilá k právním úkonům a bezúhonná. Obchodní zákoník dále stanoví, že statutárním orgánem nebo jeho členem nemůže být ten, kdo stejnou funkci vykonával ve společnosti, na kterou byl prohlášen konkurz, nebo byl insolvenční návrh zamítnut pro nedostatek majetku. Tato podmínka je relativně omezená, vztahuje se na osobu, která takovou funkci vykonávala alespoň jeden rok před podáním insolvenčního návrhu, případně před vznikem povinnosti insolvenční návrh podat. Tato překážka trvá po dobu tří let od právní moci usnesení, kterým byl konkurz zrušen nebo zamítnut insolvenční návrh pro nedostatek majetku. Neplatí to však absolutně, společnosti mohou tuto zábranu překonat zvolením dané osoby dvoutříletou v tředinou. Podmínkou platnosti takového rozhodnutí však je, že jim je tato skutečnost známa.

Vztah mezi společností a statutárním orgánem je písemně upraven podle ustanovení o mandátní smlouvě. Výkon funkce je osobní povahy, smlouva o výkonu funkce má obligatorně písemnou formu.

Oprávnění statutárního orgánu jednat jménem podnikatele vzniká dnem jeho ustanovení, zápis do obchodního rejstříku má pouze deklaratorní povahu. Končí dnem uplynutí funkčního období, na které byl zvolen, odvoláním nebo smrtí. Člen statutárního orgánu může také odstoupit. V takovém případě končí výkon funkce dnem,

kdy odstoupení projedná orgán, který jej do funkce jmenoval. Netýká se to osobních společností, kde je třeba změna společenské smlouvy.

Jednání statutárního orgánu zavazuje podnikatele i v případě, že již statutárním orgánem není, ale nebyl dosud vymazán z obchodního rejstříku. Dobrá víra těchto osob je zde chráněna, pokud se neprokáže, že o zániku oprávnění jednat jménem podnikatele tyto osoby věděly.

Krátce se zmíním o tom, kdo je statutárním orgánem jednotlivých obchodních společností podle toho, jak jsou definovány v obchodním zákoníku.

Začněme ve věcnou obchodní společnosti. Ve věcná obchodní společnost je obchodní společnost osobního charakteru, ve které alespoň dvě osoby podnikají pod společným jménem. Společníci ručí za závazky společnosti společně a nerozdílně celým svým majetkem. Statutárním orgánem ve věcné obchodní společnosti jsou všichni společníci, je pro ni typická osobní účast společníků na obchodním vedení společnosti. Pokud je společníkem právnická osoba, vykonává práva společníka statutární orgán této právnické osoby. I zde je ale v souladu se zásadou smluvní volnosti umožněno, aby bylo společenskou smlouvou jednání upraveno tak, že statutárními orgány budou pouze některé společníci nebo jen jeden společník. Pokud tedy společníci pověří obchodním vedením jednoho nebo více společníků, ostatní tato oprávnění pozbývají. Dané pověření může společník písemně vypovědět, je však povinen vykonat všechna opatření, která nesnesou odkladu. Výpověď musí být doručena společnosti a všem společníkům. Výpověď je účinná uplynutím jednoho měsíce po jejím doručení společnosti. Ode dne účinnosti výpovědi se v plné výši obnovuje oprávnění k jednání ostatních společníků.

Společníci mohou pověření odvolat, zde je třeba shody všech ostatních společníků. Na návrh kteréhokoliv společníka může pověření odejmout soud, pokud

pov ený spole ník podstatným zp sobem poru-uje povinnosti spojené s obchodním vedením.

Také zp sob jednání je možné smluvn upravit. Není-li upraveno jinak, platí, že každý spole ník jedná samostatn . Jakákoliv omezení rozsahu jednání jsou v í t etím osobám neú inná.

Dále komanditní spole nost je spole nost, v níž jeden nebo více spole ník ru í za závazky do vý-e svého nesplaceného vkladu zapsaného v obchodním rejst íku (tito spole níci se nazývají komanditisté) a jeden nebo více spole ník celým svým majetkem (komplementá i). Statutárním orgánem komanditní spole nosti jsou všichni komplementá i, tedy neomezen ru ící spole níci. Pokud nestanoví spole enská smlouva jinak, jedná každý komplementá samostatn . Pokud je komplementá em komanditní spole nosti právnická osoba, jedná prost ednictvím svého statutárního orgánu. Obdobn jako u ve ejné obchodní spole nosti je i zde možné zúfít oprávn ní jednat jménem spole nosti jen na n které komplementá e.

Jedná-li jménem spole nosti komanditista, ru í za závazky z takto uzav ených smluv ve stejném rozsahu jako komplementá , hlavním obligá ním dlužníkem je však spole nost.

Poufijeme-li analogii dle § 93 odst. 4 obchodního zákoníku, komanditní spole nost zaniká, pokud zem e i ztratí zp sobilost k právním úkon m jeden z komplementá , v p ípad že spole enská smlouva nep ípou-tí d d ní obchodního podílu.

Na rozdíl od dvou p edchozích typ obchodních spole ností, kde je volba statutárního orgánu omezena na okruh spole ník , respektive u komanditní spole nosti pouze na ást spole ník , u spole nosti s ru ením omezeným je volba statutárního

orgánu, v tomto případě zvaného jednatel, plně v pravomoci valné hromady jako nejvyššího orgánu společnosti. Netýká se to prvních jednatelů, kteří jsou uvedeni ve společenské smlouvě o jejich jmenování je tedy projevem vůle zakladatelů.

Jménem společnosti jedná každý jednatel samostatně. Společenská smlouva nebo stanovy mohou stanovit odlišný způsob jednání, například je jménem společnosti musí jednat společně dva, případně více jednatelů. V takovém případě je možné vymezit i okruh záležitostí, ve kterých je zapotřebí jednání dvou, případně více jednatelů. Tento způsob jednání musí být zapsán v obchodním rejstříku. Diskutabilní je situace, kdy některý z jednatelů smí jednat pouze společně s jiným jednatelem, zatímco tento jednatel smí jednat i samostatně. Zde se může jednat o zástavné omezení jednatelského oprávnění.

Existují následující požadavky mimo obecných nároků na statutární orgán. Jednatel nesmí podnikat v oboru stejném nebo podobném oboru podnikání společnosti ani vstupovat se společností do obchodních vztahů. Dále nesmí zprostředkovávat obchody mezi společnostmi a jinými osobami, účastnit se podnikání jiné osoby jako společník s neomezeným ručením. Také mu není dovoleno vykonávat činnost jako statutární orgán nebo člen statutárního orgánu jiné právnické osoby se stejným nebo obdobným podnikáním. To neplatí, jedná-li se o koncern.

Společníci mohou jménem společnosti podávat žalobu o náhradu škody proti jednatelem.

Posledním typem obchodní společnosti definovaným v obchodním zákoníku je akciová společnost. Akciová společnost je společnost, jejíž základní kapitál je rozvržen na určitý počet akcií o určité nominální hodnotě. Akcionáři neručí za závazky společnosti.

Statutárním orgánem akciové společnosti je představenstvo. Představenstvo je kolektivním statutárním orgánem. Má nejméně tři členy, což neplatí, jedná-li se o společnost s jediným akcionářem. Členové představenstva volí svého předsedu. Představenstvo rozhoduje v tichou hlasovou ur enou ve stanovách, jinak v tichou hlas vech člen .

Každý člen představenstva jedná navenek, není-li ve stanovách jednání upraveno jinak. Zp sob jednání se zapisuje do obchodního rejstříku. Představenstvo je voleno valnou hromadou., pokud není upraveno ve stanovách, je jej volí dozorčí rada.

Členem představenstva může být pouze fyzická osoba starší 18ti let, plně zp sobilá k právním úkon m. Musí být bezúhonná ve smyslu zákona o firemnostenském podnikání a nenastala u ní skutečnost, je-li je p ekáfkou v provozování firemnosti podle zákona o firemnostenském podnikání. V p ípad , je člen představenstva tyto podmínky nespl uje, jeho funkce nevznikne, i když o tom rozhodl příslušný orgán. Pokud ztratí člen představenstva uvedenou zp sobilost v pr b hu funk ního období, funkce zaniká.

Člen představenstva nesmí podnikat v oboru stejném nebo obdobném podnikání společnosti ani vstupovat se společností do obchodních vztah , zprost edkovávat nebo obstarávat pro jiné osoby obchody se společností. Dále se nesmí účastnit v jiné společnosti jako spole ník s neomezeným ru ením nebo jako ovládající osoba jiné osoby se stejným nebo obdobným předem tem podnikání, nesmí vykonávat innost jako statutární orgán jiné právnické osoby se stejným nebo obdobným předem tem podnikání. To neplatí, jde-li o koncern.

Výkon člena představenstva má osobní povahu, člen představenstva se nemůže nechat zastoupit jinou osobou na základě plné moci. Případně takové jednání je neplatné, neplatnosti se může dovolávat i ta osoba i společnost sama.

Druftstvo definuje obchodní zákoník jako společenství neuzavřeného počtu osob založené za účelem podnikání nebo zajištění potřeb svých členů. Nejvyšším orgánem družstva je členská schůze.

Statutárním orgánem je představenstvo, které řídí činnost družstva. Navenek jedná jménem představenstva jeho předseda nebo místopředseda, pokud stanovy nestanoví jinak. Úkon, kde zákon předepisuje písemnou formu, je třeba podpisu alespoň dvou členů představenstva. Funkční období členů představenstva (stejně jako všech dalších orgánů družstva) určí stanovy, nesmí však přesáhnout dobu pěti let.

Členové prvních orgánů jsou voleni na maximálně pět let. Člen orgánu může být zvolen i opakovaně, stanovy však mohou opakovanou volbu omezit.

Zákon odlišně upravuje tzv. malá družstva, která mají méně než padesát členů. Tato družstva mohou ve svých stanovách svěřit pravomoci představenstva a kontrolní komise do působnosti členské schůze. Statutárním orgánem je v tomto případě předseda. U družstev s členstvím právnických osob, která mají méně než pět členů, je způsob rozhodování a ustanovení statutárního orgánu upraven ve stanovách. Toto ustanovení není zcela jasné, neboť z § 245 odst. 3 jednoznačně nevyplývá, zda platí tato úprava pouze pro družstva složená výhradně z právnických osob, či zda postačuje, aby právnická osoba byla pouze jedním ze členů.

U ostatních podnikatelů právnických osob, je jednání upraveno ve zvláštních zákonech. Jen pro příklad uvádím, může u státního podniku to může být editel, u obanských sdružení výkonný výbor.

3.3.2. Jednání prostřednictvím zástupce

Zástupce oprávněného jednat jménem právnické osoby ustanovuje statutární orgán. Platí zde totéž co u fyzické osoby, rozlišíme zastoupení přímé a nepřímé. V případě přímého zastoupení jedná zástupce jménem právnické osoby a svými úkony zakládá práva a povinnosti přímo právnické osobě. U zastoupení nepřímého jedná svým jménem a následně výsledek přivede na zastoupeného.

Zvláštní formou jednání je udělení prokury. Prokurista je zmocněn ke všem právním úkonům, kterýmž dochází při provozu podniku. Prokuristou může být pouze fyzická osoba. Prokurista nesmí zcizovat nebo zatíňovat nemovitosti podnikatele, lze však prokuru výslovně na tyto úkony omezit. Prokura vzniká dnem zápisu do obchodního rejstříku, obdobně jako u statutárního orgánu nemá její omezení vnitřním předpisem úinky vůči třetím osobám. Prokura nezaniká smrtí podnikatele, pokud podnikatel nestanovil, že má trvat pouze za jeho života.

Prokuru je možné souasně udělit i více osobám. Je však nutné stanovit, zda každý jedná prokurista samostatně, nebo je třeba k platnosti úkonu souhlasu všech i alespoň dvou z nich.

Z jednání prokuristy musí být zřejmé, že jedná jako prokurista. Proto zákon vyžaduje, aby k obchodní firmě podnikatele připojil dodatek, že jedná jako prokurista.

3.4. Jednání ve zvláštních případech

3.4.1. Jednání před vznikem společnosti

Pokud někdo jedná jménem společnosti před jejím zápisem do obchodního rejstříku, je z takového jednání vázán sám. V případě jednání více osob jsou vázání všichni společně a nerozdílně. Společnost, případně společníci však mohou takové

jednání do 3 měsíců od vzniku společnosti schválit, potom platí, že společnost je z těchto úkonů zavázána od počátku.

Lhůta 3 měsíců je nepřekročitelná, po uplynutí této lhůty však může společnost převzít závazky v souladu s § 531 obchodního zákoníku, případně k nim přistoupit dle § 533 obchodního zákoníku. V případě převzetí je třeba souhlasu věřitele.

3.4.2. Likvidátor

Likvidátor jedná jménem právnické osoby od okamžiku, kdy společnost vstoupí do likvidace, v rozsahu uvedeném v § 72 obchodního zákoníku na něj přechází pravomoci statutárního orgánu. Likvidátorem může být jmenována fyzická i právnická osoba (likvidace bank). U určitých podnikatelů, jako jsou banky, pojišťovny, investiční společnosti, investiční fondy, může být likvidátor jmenován pouze z okruhu osob zapsaných ve zvláštní evidenci. Likvidátorem může být jmenován společník, statutární orgán nebo člen statutárního orgánu společnosti i jakákoliv třetí osoba. Společník, statutární orgán nebo člen statutárního orgánu však může být soudem jmenován i proti své vůli a nemůže se této funkce vzdát. Může však soud požádat o zprohnutí funkce, pokud po něm nelze spravedlivě požadovat, aby tuto funkci vykonával.

Likvidátor jedná ve všech věcech směřujících k likvidaci společnosti, jako je plnění závazků, uplatnění pohledávek a přijímání plnění na tyto pohledávky, zastupování společnosti před soudy a jinými orgány, uzavírání smírů, vykonávání práv společnosti. Likvidátor, na rozdíl od insolvenčního správce, může poskytovat na úhradu závazků i nepeněžitá plnění a provádět vzájemné zápočty pohledávek a závazků. Likvidátor též jedná jménem společnosti ve věcech zápisu do obchodního rejstříku. Z výše uvedeného výtu je patrné, že statutární orgán ztrácí v této věci pravomocí. Nadále

je oprávněn jednat ve věcech, které nejsou uvedeny v § 72 obchodního zákoníku, jenž obsahuje taxativní výčet pravomocí přecházejících na likvidátora. Statutární orgán je tak například i nadále kompetentní k svolání valné hromady.

V případě, že likvidátor není po vstupu do likvidace jmenován, vykonává jeho pravomoci stávající statutární orgán. I toto jednání by mělo směřovat výhradně k ukončení existence společnosti.

3.4.3. Insolvenční správce

Posledním představitel, kterého bych rád zmínil v souvislosti s osobami oprávněnými jednat za podnikatele (za fyzickou i právnickou osobu), je insolvenční správce. Na insolvenčního správce přechází právo jednat jménem společnosti dnem, kdy byl úpadek usnesením soudu zjištěn a správce byl jmenován. Soud může jmenovat i zástupce insolvenčního správce, zvláště insolvenčního správce a odděleného insolvenčního správce. Stejně jako u likvidátora by úkony insolvenčního správce měly směřovat především k likvidaci aktiv a uspokojení závazků za věřiteli úpadce.

4. Zákonné zastoupení podnikatele

4.1. Jednání vedoucího organiza ní slofky

Od-t pným závodem je taková organiza ní slofka podniku, která je jako od-t pný závod zapsána do obchodního rejst íku. Pro zápis od-t pného závodu nejsou stanoveny fládné zvlá-tní podmínky. Zásadn záleží na podnikateli, zda se rozhodne dát ur itou organiza ní slofku zapsat do obchodního rejst íku jako od-t pný závod. P itom tak m fle u init nejen právnická, ale i fyzická osoba.⁶ Náležitostí od-t pného závodu je sídlo, ozna ení, p edm t innosti a vedoucí. Od-t pný závod se nestává samostatnou právnickou osobou, nemá samostatnou procesní zp sobilost.

Zákonné zmocn ní dle § 13 odst. 3 obchodního zákoníku se tedy vztahuje jen na vedoucího organiza ní slofky, která je zapsána v obchodním rejst íku. Na jednání vedoucích jiných organiza ních slofek podniku, které v obchodním rejst íku zapsány nejsou, by se pak aplikovalo ustanovení o zákonném zmocn ní podle § 15 obchodního zákoníku.

Jednání vedoucího organiza ní slofky podniku je zvlá-tní formou zákonného zastoupení. Vedoucí organiza ní slofky podniku, který je zapsán do obchodního rejst íku, je zmocn n it za podnikatele ve-keré právní úkony týkající se této slofky. Do obchodního zákoníku m fle být zapsán pouze jeden vedoucí organiza ní slofky podniku. Naopak zákonodárce ne e-í, zda m fle být jedna osoba vedoucím více organiza ních slofek téhofl podnikatele ô proto mám za to, fle to možné je.

Co se týká rozsahu oprávn ní vedoucího organiza ní slofky zavazovat právnickou osobu, jedná se nepochybn o v-echny právní úkony, ke kterým obvykle dochází v souvislosti s p edm tem innosti takové slofky. Bohužel, komentá e ani judikatura

⁶ Tenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník. Komentá . 13., Praha, C. H. Beck, 2010

tuto otázku dostatečně, vzhledem k rozmanitosti organizačních struktur jednotlivých podnikatelů je nutné tuto problematiku posuzovat individuálně pro každý případ. V této souvislosti se však nabízí zajímavá otázka, zda může být vedoucím oddělení závodu člen statutárního orgánu. Podle mého názoru ano, nebo to zákon výslovně nezakazuje a ani neuvádí, že by tyto funkce byly vzájemně neslučitelné. Dokonce je-li ustanoveno, že jako statutární orgán jedná více jeho členů, jako vedoucí oddělení závodu by takový člen statutárního orgánu mohl jednat samostatně.

Vedoucí organizační složky musí úkony vykonávat osobně, nemůže k tomu ustanovit dalšího zástupce, jak dovodil Nejvyšší soud v Brně ve svém rozsudku 32 Odo 1428/2006 *š Zmocnění vedoucího organizační složky podniku upravené v § 13 odst. 3 obch. zák. je zákonným zmocněním, které je neprenosné, nebo se vztahuje výlučně k osobě vedoucího organizační složky. Z tohoto ustanovení je oprávněn jen vedoucí organizační složky podniku osobně, který vzhledem k ustanovení § 24 obch. zák. (podle jehož první věty zástupce musí jednat osobně a dalšího zástupce si může ustanovit, jen jestliže je to právním předpisem stanoveno nebo ústně dohodnuto) není oprávněn zmocnit dalšího zástupce. I kdyby však k této situaci došlo, další zástupce by oprávnění v rozsahu uvedeném v § 13 odst. 3 obch. zák. nenabyl.*

4.2. Zákonné zastoupení podnikatele podle § 15 obchodního zákoníku

Zákonné zastoupení podnikatele upravuje obchodní zákoník v § 15 ve 3 odstavcích. A koliv se právní úprava zdá být velice stručná, přináší mnoho aplikačních problémů, o čemž svědčí rozsáhlá judikatura v novějším tomuto tématu.

Klí ovým je odstavec 1., který zní *šKdo byl p i provozování podniku pov en ur itou inností, je zmocn n ke v-em úkon m, k nimflp i této innosti obvykle dochází.õ* V dal-í ásti se tedy budu v novat tomu, kdo mohou být subjekty zákonného zastoupení õ p edev-ím zmocn ncem õ na jaký okruh právních vztah zákonné zastoupení dopadá a jakým zp sobem vzniká a zaniká. Budu se také zabývat d sledky p ekro ení rozsahu zmocn ní zmocn ncem.

4.2.1. Kogentnost i dispozitivnost zákonného zastoupení

Nejprve je ale třeba vy e-it zásadní otázku, zda je § 15 obchodního zákoníku kogentní nebo dispozitivní. Tedy zda lze aplikaci zákonného zastoupení upravit dohodou stran odchyln a p ípadn aplikaci § 15 obchodního zákoníku zcela vylou it.

Kogentní jsou taková ustanovení, jejichfl pouflití na právní pom ry, které upravují, nem fle být vylou eno ani omezeno projevem v le subjektu právního vztahu, ani jiných subjekt (nebo státních orgán). Kogentními normami bývají upravovány právní vztahy, jefl mají z hlediska zájm spole nosti zvlá-t d leflitý význam. Kogentní povaha právní normy bývá asto patrna jifl z jejího zn ní, nap . prohlá-uje-li ujednání odchylného obsahu za neplatné. N kdy je v-ak třeba dosp t sloflitou úvahou k záv ru, jde-li o kogentní normu i nikoliv.⁷

Dispozitivní normy umofl ují ú astník m právních vztah , aby projevem souhlasné v le ur ili obsah vzájemných oprávn ní a povinností. Pro p ípad, fle tak neu iní, upravuje oprávn ní a povinnosti norma. Z povahy dispozitivních norem tedy vyplývá, fle ú astníci právního vztahu zásadn mají na v li, jak upraví svá oprávn ní a povinnosti, jsou p i tom ov-em vázáni rámcem souvisejících norem kogentních.

⁷ Boguszak Ji í, apek Ji í, Gerloch Ale-, Teorie práva, Praha, ASPI Publishing s.r.o., 2004, str. 88

Neupraví-li subjekty obsah právního vztahu sami svými právními úkony, upravuje se podle výslovných ustanovení dispozitivní normy.⁸

Ze samotného ustanovení § 15 obchodního zákoníku jeho kogentnost nevyplývá. Toto ustanovení je zařazeno do první části obchodního zákoníku. Daná část neobsahuje obdobné ustanovení, jakým je ve stejné části obchodního zákoníku § 263, obsahující výčet ustanovení v této části, od kterých se smluvně odchýlit nelze. Zákon tedy možnost smluvního vyloučení aplikace § 15 obchodního zákoníku přímo nevylučuje. Obchodní zákoník je kodexem obchodního práva, obchodní právo je zařazeno do práva soukromého, které je postaveno na zásadě, že není zakázáno, je dovoleno. Zbývá tedy je třeba posoudit, zda je možné kogentnost této normy dovodit z její podstaty.

Vzhledem k tomu, že povolení k určení innosti, které je předpokladem zákonného zastoupení podle § 15, nemá předepsanou žádnou formu a často je naprosto neformální, lze jen těžko uvažovat o tom, že by bylo možné jeho aplikaci smluvně vyloučit. Jestliže se prokáže, že byl někdo povolen k určení inností, automaticky to znamená, že je zmocněn ke výkonu úkonů, ke kterým při této innosti obvykle dochází. Toto ustanovení slouží především k ochraně dobré víry těchto osob, které s takovou osobou jednají. Pokud bychom připustili možnost, že by aplikaci tohoto ustanovení bylo možno smluvně vyloučit, ztratilo by tento svůj smysl.

K tomuto závěru dospěl i Nejvyšší soud v Brně ve svém rozsudku 32 Cdo 1161/2008. V tomto případě soud posuzoval situaci, kdy si strany smluvně ujednaly, že dílo, které bylo předmetem smlouvy, provede za objednatele určitá osoba, ale ve skutečnosti bylo provedeno jinými pracovníky objednatele. Dovolatelka namítala, že tyto pracovníci překročili svá oprávnění, nebo smluvní ujednání má přednost před aplikací

⁸ Boguszak Jiří, Šápek Jiří, Gerloch Aleš, Teorie práva, Praha, ASPI Publishing s.r.o., 2004, str. 89

zákonného zastoupení podle § 15 obchodního zákoníku. Soud shledal, že tyto pracovníci mohli vzhledem ke svému pracovnímu zařazení u dovozatelky vřechny předpoklady pro odborné posouzení připravenosti předem tu díla a dovolání zamítl. Ve svém rozhodnutí uvádí: *š Výše uvedené ustanovení je kogentní a jeho aplikaci nelze, a jist smluvně (jak se nesprávně domnívá dovozatelka) nebo jednostranným právním úkonem, vyloučit ani omezit. To znamená, že smlouvou založené konkrétní zmocnění osob oprávněných jednat za podnikatele v určitých smluvních vztazích nevyloučuje možnost zastoupení podnikatele jinými osobami, a to ani v případě, jde-li o zastoupení na základě zákona, včetně jednání podnikatele podle § 15 obch. zák. Pominutím proto odvolací soud svůj skutkový závěr o tom, že žalovanou se předjímkou zúčastnili pracovníci, kteří vzhledem ke svému pracovnímu zařazení mohli vřechny předpoklady pro odborné posouzení připravenosti předem tu díla v dané etapě, ustanovením § 15 obch. zák. uzavřeli tak, že tyto pracovníci žalované tak činili v rámci svého zákoného zmocnění, postupoval správně a žádná právní pochybení mu vytýkat nelze.*

K tomu jen poznámka, že šlo o předpoklady pro odborné posouzení a šlo o povolení určitou činnost je rozdíl. To první zmíněné je obvykle předpokladem toho druhého, naopak to ale neplatí. A dále, nemělo by se zaměřovat povolení určitou činností a konkrétním úkolem. V praxi je přece docela běžné, že určitým jednáním je předkládána vyšší důležitost než jiným. Podnikatel například chce, aby určité dílo, které je svým charakterem složitější nebo vyšší hodnoty, převzala konkrétní osoba, která má vyšší kvalifikaci, a koliv pro podnikatele tutéž činnost vykonávají i další osoby, které však nemají takové zkušenosti nebo kvalifikaci. Pokud podle názoru Nejvyššího soudu v Brně nelze aplikaci zákoného zastoupení vyloučit ani v případě, kdy si strany

písemně sjednají taxativní výčet osob, které jsou v dané věci za obě strany jednat, je to de lege ferenda téma k zamyšlení.

4.2.2. Subjekty zákonného zastoupení

Dále je nutné vymezit okruh osob, které mohou být zmocněncem a zmocnitelem. U osob zmocnitele snad nepanují žádné spory, může jím být jakýkoliv podnikatel, a to fyzická, i právnická osoba. Podle mého názoru může být i neoprávněný podnikatel, nebo ustanovení o neoprávněném podnikání je určeno na ochranu těchto osob. Jestliže se tedy na jednání osoby, která bez příslušného povolení provozuje činnost mající znaky podnikání, pohlídně jako na platné jednání podnikatele, vztahuje se toto ustanovení i na jednání osob, které taková neoprávněná podnikající osoba považuje za svou činnost. Předpokladem je, že takto pověřená osoba musí být v dobré víře, že je činností pověřen oprávněný podnikatel.

Daleko více problémů a nejasností vzniká kolem osoby zmocněnce. Asi nejastěji v případě jednání, které lze pod § 15 podadit, je jednání zaměstnanců podnikatele. Zaměstnanci vykonávají pro zaměstnavatele práci v závislé činnosti, jsou tedy vázáni jeho pokyny. Pověření vyplývá buď z pracovní smlouvy, nebo z konkrétního úkolu. Bylo by ale chybou okruh osob jednajících jako zákonní zástupci podnikatele omezovat pouze na zaměstnance. Zvláště v době, kdy je běžné, že část činnosti podnikatele, kterou dříve vykonával prostřednictvím svých zaměstnanců, je převáděna na externí subjekty, tzv. šoutsourcing, (typicky doprava, skladování, vedení účetnictví), nebo čistý a velice oblíbený švarcsystém, tedy faktické vykonávání činnosti podobné závislé činnosti pro jiného podnikatele na základě živnostenského oprávnění. Iasto jsou tyto činnosti nadále vykonávány v prostorách podnikatele, tak

pro tyto osoby je obtížné rozeznat zaměstnance podnikatele od zaměstnanci jiných subjektů, které vykonávají činnost pro podnikatele. Přesto s ohledem na dobu vzniku této právní normy a také na obdobné ustanovení § 20 odst. 2 občanského zákoníku, které obecně upravuje zákonné zastoupení právnických osob zaměstnanci, je zřejmé, že především na něj zákonodárce myslel.

Zajímavou otázkou je, zda se povolení dle § 15 vztahuje pouze na fyzické osoby, nebo zda se může jednat i o osoby právnické. Zákon tuto otázku neřeší. Koblíha⁹ ve svém komentáři uvádí, že povoleným jedincem může být pouze osoba fyzická, aniž by dále uvedl, z jakého důvodu tak usuzuje. Domnívám se, že není důvod, aby okruh osob způsobilých být zmocněncem byl omezen pouze na fyzické osoby. Naopak, velice často dochází k tomu, že podnikatel pověřuje jiné právnické osoby, aby vykonávaly činnosti související s provozem podniku. Jako příklad uvedu skladování, kdy určitá právnická osoba provozuje na základě smlouvy sklad podnikatele. Provozování skladu je nepochybně činností při provozu podniku. Při této činnosti dochází obvykle k příjmu a výdeji zboží, provozovatel skladu je tedy k této činnosti zmocněncem podle § 15, a koliv to ve smlouvě o provozování skladu není výslovně uvedeno. Samozřejmě, jednotlivé úkony provádějí fyzické osoby, které jsou ve skladu zaměstnanci, škoněným zmocněncem tedy skutečně mohou být pouze fyzické osoby. Nicméně, v tomto případě podnikatel zmocňuje právnickou osobu a neví, které konkrétní fyzické osoby budou činnost vykonávat (nebo skladníci se stávají, zastupují atd.).

V judikatuře jsem odpověď na tuto otázku nenalezl, jisté náznaky možnosti zmocnění právnické osoby podle § 15 obchodního zákoníku jsem získal v rozsudku Nejvyššího soudu v Brně 23 Cdo 3552/2009. V daném případě se jednalo o to, že

⁹ Koblíha Ivan a kolektiv, Obchodní zákoník – Komentář, Praha, Linde Praha, a.s., 2006, str. 39

společnost Agropol, a.s., uzavřela s žalobcem kupní smlouvu, plněním práv a povinností z této smlouvy však povíla svoji dceinou společností Agropol Trading, s.r.o.. Z rozsudku dovolacího soudu cituji: *ŠZ dodatky . I kupních smluv podle názoru odvolacího soudu nepochybně vyplývá, že Agropol Trading měla na základě jednostranného rozhodnutí Agropolu, který jej měla podle svých tvrzení jako dceinou společnost ovládat, plnit v právní obchodní vztahu funkci pouze šprodloužené ruky kupujícího Agropolu. Odvolací soud usoudil, že k provádění jednotlivých právních úkonů Agropolu při nákupu obilí prostřednictvím společnosti Agropol Trading tak po uzavření dodatků . I ke kupním smlouvám nebylo zapotřebí žádných dalších smluv, a to ani ve vztahu ovládané dceiné společnosti Agropol Trading a její ovládající společnosti Agropol. Navíc, aby nebylo pochyb o tom, že Agropol Trading nevstupuje do smluvního vztahu s žalobcem namísto Agropolu, účastníci kupních smluv v dodatcích . I sjednali, že tyto dodatky nevytvoří odpovědnost kupujícího Agropolu za splnění ve kterých povinnostech z kupních smluv. Práva a povinnosti z kupních smluv tak podle závěrů odvolacího soudu byly ku prospěchu, případně tížily pouze prodávajícího žalobce a kupujícího Agropol a nikoli třetí osobu. Pokud žalobce za této situace předvedl na základě kupních smluv předání na kupujícího Agropol, když organizace technické otázky (převzetí zboží, jeho vývoz, úhradu kupní ceny Agropolem), zajišťovala za Agropol jím označená dceiná společnost Agropol Trading, pak nelze v tomto postupu spatřovat rozpor se zákonem, případně se smluvním ujednáním. Nejvyšší soud v Brně uvedeným rozhodnutím rozsudek odvolacího soudu zrušil, nebo právní posouzení, na němž spočívá napadené rozhodnutí, je neúplné a tudíž již z tohoto důvodu nesprávné. Samotnou otázku, jaký*

byl vztah mezi Argropol, a.s. a Agropol Trading, s.r.o. a zda se mohlo jednat o zákonné zastoupení podle § 15 obchodního zákoníku, ne e-íl.

Je třeba najít e-ení na otázku, zda lze zákonné zastoupení dle § 15 aplikovat na jednání osob, které jsou jinak oprávn ěné jednat jménem společnosti nebo zastupovat společnost z jiného titulu, ale pro nedostatek oprávn ění nebo formy je jednání z tohoto titulu neplatné. Jedná se p edevším o statutární orgány, p ípadn ě prokuristu. Je zajímavé sledovat, jakým zp ůsobem tyto p ípady e-íl Nejvyšší soud v Brn ě a jakým vývojem jeho rozhodovací ěinnost pro-ěla. Ve svých d ěív ějích rozsudcích 33 Cdo 1732/98 ze dne 29. 6. 1999 a 32 Cdo 1455/2005 ze dne 28. 3. 2007 p ípustil možnost, aby ělen statutárního orgánu jednal jako zákonný zástupce podle § 15 obchodního zákoníku. V prvním vý-e uvedeném rozsudku soud uvádí, *ěe špro právní úkon, pro n ějě je p edepsána písemná forma, je třeba podpisu alespo ě dvou ělen p edstavenstva jen tehdy, jde-li o právní úkon, který ění p edstavenstvo. Pokud se jedná o právní úkony p í b ěné ěinnosti drufstva spojené s jeho provozem, by je u nich vyřadována písemná forma, mohou být tyto úkony ěinny p edsedou drufstva, je-li oprávn ěn ědit a organizovat b ěhou ěinnost drufstva nebo ěditelem, je-li podle stanov jmenován p edstavenstvem pro organizování a ězení b ěné ěinnosti drufstva (§ 243 odst. 7 obch. zák.). Dále tyto úkony m ěěnit ě osoba, která byla drufstvem pov ěna p í provozování drufstva k ur ěité ěinnosti, nap ě. ve stanovách, pracovní náplni, vnit ěních organiza ěních p edpisech apod., aniř by k tomu pot ěbovala zvlá-tní plné mociě. Ve druhém zmín ěném rozsudku pak soud dovodil, *ěe šnelze namítat, ěe smlouva nebyla ze strany akciové společnosti podle jejích stanov, vydaných ve smyslu § 191 odst. 1 obch. zák. ědn ě podepsána, je-li podepisující p edseda p edstavenstva souasn ě osobou (ěditelem) pov ěnou ur ěitou ěinností v rámci provozu podniku a v tomto postavení**

m l ze zákona právo smlouvu podepsat. Podnikatel ô právnická osoba ô m fle krom svého p ímého jednání prost ednictvím statutárního orgánu jednat na základ zastoupení zalofného zákonem, smlouvou i rozhodnutím statutárního orgánu. V daném p ípad inil právní úkon Ing. V. K. jménem akciové spole nosti jako osoba pov ená na základ zákonného zmocn ní ve smyslu § 15 obch. zák., nikoliv jako statutární orgán. Skute nost, fle Ing. V. K. nesprávn uvedl funkci p edsedy místo editela, nemá vliv na platnost písemného právního úkonu. Právnická osoba ô podnikatel ô m fle krom svého p ímého jednání prost ednictvím statutárního orgánu jedna na základ zastoupení, které m fle být vedle zastoupení zalofného na základ rozhodnutí statutárního orgánu bu smluvní nebo zákonné. V daném p ípad jedna za akciovou spole nost Ing. V. K., jenfl inil p edm tný úkon jako osoba pov ená ve smyslu zákonného zmocn ní (§ 15 obch. zák.), nikoliv za statutární orgán. Odvolací soud rovn fl správn dovodil, fle p i výkonu funkce editela je obvyklé, aby obchodní smlouvy za spole nost jako její zákonný zástupce podepisoval editel. V tomto sm ru je pak irrelevantní námitka falované, fle Ing. V. K. nebyl zmocn n k podpisu smlouvy podle stanov spole nosti, kdyfl k uzav ení smlouvy byl oprávn n ze zákona, p i emfl lze i konstatovat, fle podepsání obchodní smlouvy Ing. V. K. v jeho postavení editela má z d vodu zákonného zmocn ní p ednost.õ

Obrat o 180 stup nastal v podob rozhodnutí 31 Odo 11/2006, které rozhodoval velký senát, nebo t í lenný senát 29, který podle rozvrhu práce dovolání projednával, do-el k odli-nému právnímu názoru, nefl je vyjád en v p edchozích dvou rozsudcích. Jedná se o p ípad, kdy p edseda drufstva sám podepsal uznání dluhu, a koliv pro takový úkon bylo t eba podpisu nejmén dvou len p edstavenstva. Argumentuje zejména tím, fle š*Není pochyb o tom, fle p i spln ní podmínek stanovených*

v § 15 obch. zák. obecně platí, že osoba, u které jsou uvedené podmínky splněny, je oprávněna jednat (tj. činit ve své úkony k nimž patří i činnosti, kterou byla pověřena, obvykle dochází) za podnikatele samostatně, jako tzv. zákonný zástupce. Sporným však zůstává, jak z hlediska zákonného zmocnění posuzovat případy, kdy je osoba, u které jsou jinak splněny podmínky ustanovení § 15 obch. zák., součástí statutárním orgánem i členem statutárního orgánu podnikatele či právnické osoby. Vyjdeme-li pouze z gramatického výkladu zákonné úpravy jednání jménem právnické osoby a jejího zastupování v § 15 obch. zák., byla by taková osoba součástí oprávněna činit právní úkony jménem právnické osoby jako její statutární orgán (případně společně s další osobou i osobami) a zastupovat právnickou osobu na základě zmocnění podle § 15 obch. zák. Přitom není vyloučeno, ba dokonce je dosti obvyklé, že člen statutárního orgánu má z titulu své funkce činit úkony jménem právnické osoby pouze společně s další osobou (tímto způsobem si společně i členové právnické osoby zajišťují kontrolu před zneužitím jednatelského oprávnění statutárního orgánu i jeho členů o tzv. pravidlo čtyřech očí); jako osoba splňující podmínky zákonného zastoupení, by však takto omezen nebyl a právní úkony by mohl činit samostatně. Takový stav by nastal i v případech podle ustanovení této v této § 243 odst. 3 obch. zák., činil-li by představenstva úkony za družstvo nikoli jako člen jeho orgánu, ale jako jeho zákonný zástupce. Proti takové situaci však lze za použití teleologického, logického a systematického výkladu vznést celou řadu námitek. První z nich vychází z toho, že rozhodl-li nejvyšší orgán právnické osoby (případně její společně i členové tam, kde jim náleží rozhodování o způsobu jednání jménem právnické osoby) o tom, že členové jejího statutárního orgánu nemohou činit právní úkony samostatně, ale jen (dva i více) společně, nelze toto rozhodnutí obcházet tím, že sám statutární orgán povolí svého

lena ur itou inností, která jej k samostatnému jednání oprav uje. Takové pov ení by totiž znamenalo, že len statutárního orgánu m fle iní právní úkony právnické osoby samostatn , aniž by byl omezován nejvyším orgánem (spole níky i leny) uloženým pravidlem, že tak jako len statutárního orgánu iní nem fle. Pokud by totiž nejvyším orgán (spole níci i lenové) byl srozum n s tím, aby konkrétní len statutárního orgánu, který sou asn vykonává v právnické osob innost, ze které by jinak vyplynulo zákonné zastoupení, jednal jménem spole nosti samostatn , nic mu nebrání v tom, aby ve stanovách (spole enské smlouv) rozhodl o zp sobu jednání jménem právnické osoby tak, že jmenovit uvedený len statutárního orgánu anebo len statutárního orgánu zastávající ur itou funkci, jedná jménem právnické osoby samostatn . Neu iní-li tak, z ejm s takovým jednáním srozum n není. Tím spí-e se tento záv r uplatní tam, kde povinnost spole ného jednání více len statutárního orgánu p edepisuje zákon.õ A dále také poukazuje na skute nost, že š odpov dnost lena statutárního orgánu který iní jménem právnické osoby právní úkony, je podle ustanovení § 194 odst. 4 a 7 obch. zák. a ustanovení § 243 odst. 8 obch. zák. zásadn podstatn vyším nejl odpov dnost zam stnace, lena i jiné osoby pov ené ur itou inností, a to zpravidla jak pokud jde o rozsah odpov dnosti, tak pokud jde o podmínky jejího vzniku a o nesení d kazního b emene p i poru-ení povinnosti, jako p edpokladu vzniku odpov dnosti za -kodu. Nehled na to, že len statutárního orgánu za podmínek stanovených zákonem nejen odpovídá za -kodu zp sobenou obchodní spole nosti i drufstvu, ale i ru í za jejich závazky.

Bylo by pop ením právní úpravy odpov dnosti a ru ení statutárních orgán obchodních spole ností a drufstev dovozovat, že sám statutární orgán m fle své leny takové odpov dnosti zprostit tím, že je pov í inností, jež jim umožní iní uvedené

právní úkony s omezenou odpovědností a zpravidla i s nulovým ručením. Přitom pokud by takové povolení zahrnovalo například výkon funkce editel, mohl by takový editel jménem obchodní společnosti i družstva i prakticky všechny právní úkony, aniž by přitom souběžně odpovídal za škodu z nich vzniklou a aniž by ručil za závazky společnosti podle ustanovení § 243 odst. 8, ve vazbě na ustanovení § 194 odst. 4 a 7 obch. zák. Výkladem ustanovení § 15 odst. 1 obch. zák. umožňuji, aby člen statutárního orgánu i právní úkony obchodní společnosti i družstva nejen z titulu své funkce, ale (byl-li povolen úřadovatelem) i jako její zákonný zástupce, by nepochybně došlo k podstatnému snížení ochrany těchto osob. V této souvislosti je obecně třeba poukázat i na výslovné ustanovení § 194 odst. 5 v této obch. zák., podle kterého jsou smlouva mezi akciovou společností a členem představenstva nebo ustanovení stanov vylučující nebo omezující odpovědnost člena představenstva za škodu neplatné. Takovou smlouvou by byla i smlouva zakládající právo člena statutárního orgánu i právní úkony jako zákonný zástupce obchodní společnosti i družstva, a tedy omezující jeho odpovědnost jako člena statutárního orgánu. Uzavřením takové smlouvy mezi členem statutárního orgánu a obchodní společností i družstvem by došlo k nahrazení odpovědnosti člena statutárního orgánu podle obchodního zákoníku odpovědností zákonného zástupce (která zásadně nezahrnuje ručení za závazky společnosti, nesení dlužného břemene apod.). Taková smlouva by byla přinejmenším v části, která omezuje odpovědnost člena statutárního orgánu neplatná pro rozpor s ustanovením § 194 odst. 5 obch. zák.

Osobně se spíše ztotožňuji se závěry, které učinil soud v dříve jmenovaných rozsudcích, tedy 33 Cdo 1732/98 a 32 Cdo 1455/2005. Zdá se mi, že více odrářejí faktický stav, kdy je v ad společnosti člen statutárního orgánu povolen zároveň úřadovatelem,

ustanovení o veřejné obchodní společnosti dokonce ústřední společník (statutárních orgán) na obchodním vedení společnosti výslovně předpokládá. Podle mého názoru je třeba rozlišit úkony, které jsou zákonem nebo stanovami vyhrazeny statutárnímu orgánu nebo valné hromadě, a úkony ostatní, spojené s běžnou činností, tedy provozem podniku. Pochopitelně, na první skupinu úkonů nelze zákonné zastoupení aplikovat. Pokud je ale člen statutárního orgánu zároveň generálním ředitelem, který je pověřen řízením provozu podniku, zdá se mi nelogické, že by z této pozice nebyl v případě, kdy společnost smlouva nebo stanovy vyžaduje u statutárního orgánu souhlasné jednání více jeho členů, oprávněn k jakémukoliv samostatnému jednání za společnost. Umím si představit i absurdní situaci, kdy by byl pověřený zaměstnanec generálního ředitele (například ekonomický ředitel) oprávněn jako zákonný zástupce jednat za společnost ve všech záležitostech spojených s ekonomickým vedením podniku (například by byl zejm. oprávněn podepsat i uznání dluhu, jehož platnost Nejvyšší soud v prlomovém judikátu 31 Odo 11/2006 posuzoval), ale jeho přímý nadřízený nikoliv. Přitom pracovní právní vztah je charakteristický výkon závislé činnosti podle pokynů zaměstnavatele, generální ředitel by v tomto případě mohl podepsat uznání dluhu ekonomickému řediteli nařídil, a koliv sám by jej podepsat nemohl.

Argument Nejvyššího soudu, že připuštění možnosti jednání člena statutárního orgánu jako zákonného zástupce podle § 15 by bylo porušením právní úpravy odpovědnosti a ručení statutárních orgánů, nabízí otázku, jaký je rozdíl mezi tím, zda statutární orgán pověřil určitou činností jednoho ze svých členů nebo osobu, která jeho členem není. Není tedy i toto pověření podle výkladu Nejvyššího soudu obcházením právní úpravy odpovědnosti a ručení statutárních orgánů? Navíc, pokud Nejvyšší orgán společnosti jmenoval určitou osobu do funkce člena statutárního orgánu, lze se

oprávněn domnívat, že takovou osobu považuje za dle rozhodnou a umožní jí bu-
samostatně, nebo spolu s jinými členy, činit právní úkony jménem společnosti. To-
u osoby, kterou považuje za statutární orgán, platit nemusí.

Dále si dovoluji polemizovat s názorem, že pokud by Nejvyšší orgán společnosti
chtěl, aby člen statutárního orgánu jednal samostatně, nic mu nebrání upravit toto
jednatelské oprávnění ve stanovách nebo společenské smlouvě. To je jistě pravda, ale
jaké situace, kdy chce Nejvyšší orgán pověřit určitého člena statutárního orgánu
k samostatnému právnímu jednání pouze pro určitý okruh právních vztahů
(vymezených například v ceně, místě, hodnotou)? Pokud umožní takové osobě jednat
samostatně ve stanovách nebo společenské smlouvě, platí, že omezení jednatelského
oprávnění je vůči těmto stranám neutvárné, společnost tedy bude jednáním takové osoby
zavázána i v případě, že překročí rozsah svého zmocnění. Není tedy povolení určitému
členovi podle § 15 v těchto případech bezpříčinné?

Je proto třeba položit si otázku, zda je vůbec možné, aby byl člen statutárního
orgánu zároveň pověřen určitou činností, respektive zda je možné, aby byl člen
statutárního orgánu podnikatele zároveň u tohoto podnikatele zaměstnán. Dívají se
judikatura, například rozsudek Nejvyššího soudu v Brně 21 Cdo 11/1998 uvádí, že
*š skutečnost, že fyzická osoba je společně s někým společností s ručením omezeným nebo že
byla ustavena statutárním orgánem společnosti (jednatelem), sama o sobě nebrání
tomu, aby navázala s touto společností pracovní poměr nebo jiný pracovní právní vztah,
pokud jeho náplní není výkon činnosti statutárního orgánu.* Ani v přelomovém
rozsudku 31 Odo 11/2006 tuto možnost nevyloží, nebo se touto otázkou vůbec
nezabýval. Jestliže je tedy možné, aby člen statutárního orgánu uzavřel s podnikatelem
pracovní poměr, pak jednou z podstatných náležitostí, kterou musí pracovní smlouva

obsahovat, je druh práce, který má zaměstnanec pro zaměstnavatele vykonávat¹⁰. Jinými slovy, zaměstnanec v pracovní právní vztahu vykonává pro zaměstnavatele určitou činnost a je v jejím rozsahu zmocněn ke výkonům, ke kterým při dané činnosti obvykle dochází. Samozřejmě za podmínky, že to není výkon činnosti statutárního orgánu. Jak ale vymezit okruh takových špovolených činností, když je jednatelem oprávněn statutární orgán navenek neomezeně? Podle mého názoru se prostě v případě rozsudku 31 Odo 11/2006 nepodařilo prokázat, že by byl předseda družstva povinen takovou činností, při které obvykle dochází k uznání závazku. Funkci předsedy je možné vykládat velice široce. Zůstává otázkou, zda by Nejvyšší soud v Brně posuzoval stejný případ, kdy by byl člen představenstva družstva zároveň například činností vedoucího zásobování a posuzoval by oprávněnost reklamace přijatého zboží uplatněnou touto osobou.

A dále, jestliže dojdeme k názoru, že i člen statutárního orgánu může být při provozu podniku povinen určitou činností, ale zároveň bychom nepípustili jeho možnost být zmocněn ke výkonům, ke kterým při této činnosti obvykle dochází, nebylo by to porušení kogentnosti § 15, kterou Nejvyšší soud v Brně sám judikoval například v již zmíněném rozsudku 32 Cdo 1161/2008?

Připadá mi velice zvláštní, že na jednu stranu vykládá Nejvyšší soud v Brně rozsah zákonného zastoupení velice široce. To dále deklaruji například na příkladech stavbyvedoucího, u kterého dovedil právo inkasovat zálohy na nákup materiálu, a doručovatele faktury se stanovenou splatností ihned, u kterého také dovedil oprávnění inkasovat dlužnou částku. A na druhou stranu vůbec nepřipouští jednání s některými osobami jako zákonných zástupců, jak je uvedeno v předchozích odstavcích.

¹⁰ Viz. § 34 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce

A nakonec se nabízí otázka, zda by takové jednání lena statutárního orgánu nemohlo podnikatele zavazovat jako nezmocněné jednání podle § 16 obchodního zákoníku, samozřejmě při splnění všech podmínek, tedy jednání v provozovně podnikatele. Nejvyšší soud se ve svých rozsudcích touto otázkou nezabýval. V tomto případě bych se přikláněl k názoru, že je to možné, a to z důvodu ochrany dobré víry těchto stran, k jejich ochraně je toto ustanovení určeno.

Určitá korekce zmíněného názoru je v rozsudku 29 Cdo 2008/2007, který odkazuje na rozhodnutí velkého senátu 31 Odo 11/2006 a kde je uvedeno, *že šje-li v-ak osoba, u které jsou jinak splněny podmínky ustanovení § 15 obch. zák., sou- asn statutárním orgánem i lenem statutárního orgánu podnikatele o právnické osoby, nem- fe být sou- asn (v rozsahu výkonu funkce lena p edstavenstva), zákonným zástupcem této osoby.*o len statutárního orgánu tedy nem- fe být zákonným zástupcem šv rozsahu výkonu funkce lena p edstavenstvao. Odkaz je v-ak velice nepřesný, nic takového v rozhodnutí 31 Odo 11/2006 uvedeno není a naopak z něj lze vyvodit závěr, že Nejvyšší soud v Brně zákonné zastoupení leny statutárního orgánu vylouuje zcela.

4.2.3. Okruh právních vztahů, na které lze aplikovat zákonné zastoupení

Je nepochybné, že zákonné zastoupení lze aplikovat na jednání mezi podnikateli při výkonu podnikatelské činnosti, toto vyplývá již ze samotného zařazení institutu zákonného zastoupení do obchodního zákoníku. Zbývá tedy posoudit, zda je podnikatel vázán jednáním osob pověřených úřadovou činností i v jiných právních vztazích, které spadají do oblasti práva občanského, pracovního nebo do oblasti veřejného práva.

Obchodní zákoník obecně upravuje jednání podnikatele. Tato úprava je aplikovatelná i na jednání v jiných než obchodních právních vztazích, pokud tyto nejsou

upraveny speciálně. Nejvyšší soud v Brně se k aplikaci zákonného zastoupení podle § 15 na obchodněprávní vztahy vyjádřil takto: *§ Ustanovení § 15 obch. zák., ve znění ke dni uzavření posuzované smlouvy, zakotvuje zákonné zastoupení podnikatele tak, že kdo byl při provozování podniku pověřen určitou inností, je zmocněn ke výkonům, k nimž při této innosti obvykle dochází. Toto ustanovení se vztahuje i na jednání podnikatele v obchodněprávních vztazích. Speciální právní úprava jednání podnikatele obsažená v obchodním zákoníku platí nejen v obchodněprávních vztazích, ale i v případě, že je podnikatel subjektem obchodněprávních vztahů.*

Naopak, na pracovněprávní vztahy se úprava zákonného zastoupení podnikatele nevztahuje. Zákoník práce¹¹ totiž obsahuje vlastní úpravu v § 11, kdy se v případě zaměstnavatelů právnických osob aplikuje § 20 obchodního zákoníku a v případě zaměstnavatelů fyzických osob jedná tato osoba, případně osoby jí pověřené. Nejvyšší soud v Brně k tomu ve svém rozsudku 21 Cdo 594/2000 uvedl, *že s názorem dovolatelky (a také odvolacího soudu), že pro vymezení oprávnění statutárních orgánů zaměstnavatelů a dalších osob jednat jménem zaměstnavatele, jsou významná také ustanovení § 20 obch. zák. nebo § 15 obch. zák., nelze souhlasit. Uvedená ustanovení se totiž na oblast pracovněprávních vztahů, vznikajících zásadně mezi zaměstnanci a zaměstnavateli, nevztahují; mohou být užitá ve vztazích obchodněprávních nebo obchodních a v pracovněprávních vztazích z nich nelze dovozovat pro ústníky těchto vztahů žádná práva nebo povinnosti.* Tento rozsudek sice zohledňuje předchozí právní úpravu pracovněprávních vztahů¹², ale na samotném faktu, že způsob jednání v pracovněprávních vztazích je upraven speciálně v zákoníku práce, se však nezměnilo nic.

¹¹ Zákon č. 262/2006 Sb, zákoník práce

¹² Zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce účinný do 31. 12. 2006

V oblasti veřejného práva v tuzemsku jednotlivé předpisy stanoví, kdo je oprávněn konat úkony jménem podnikatele (např. zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád v § 24). Také úkony občanského práva procesního se řídí samostatnou právní úpravou, konkrétně § 21 občanského soudního řádu¹³. To vyplývá i z rozsudku Nejvyššího soudu v Brně č. 32 Odo 195/2005, ze kterého cituji *š hmotn právní úpravu jednání jménem (v zastoupení) právnické osoby proto při zkoumání procesn právního oprávnění jednat za právnickou osobu před soudem nelze poufít, ledaž by její aplikace přímo vyplývala ze znění § 21, popřípadě zvláštních právních předpisů (srov. Bureš J., Drápal L., Kráma Z., Mazanec M. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl, 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, strana 74)ě*

4.2.4. Povolení uzavřít obchodní smlouvy a jeho vznik a forma

V další části se budu zabývat otázkou formy a způsobu, jakým povolení vzniká. Zákon pro vznik povolení nevyžaduje žádnou zvláštní formu. Rozhodující je faktický stav, nikoliv forma povolení ani vztah mezi podnikatelem a povolenou osobou. Může se tedy jednat o povolení vyplývající z písemně uzavřené smlouvy, může ale jít i o jednostranný pokyn a jeho konkludentní přijetí (kývnutím hlavy, provedením). K tomu Nejvyšší soud v Brně ve svém rozsudku 23 Cdo 635/2008 uvedl: *š Nejvyšší soud v těchto rozhodnutích vyjádřil zásadu, že je bez právního významu, v rámci jakého právního vztahu k povolení dochází. V praxi se taková povolení realizují ve vztazích pracovn právních, ale i ve vztazích podřízených režimu obchodního i občanského práva. Povolení dokonce může být jen faktické. V rozhodnutí ze dne 25. 2. 2003, sp. zn. 29 Odo 569/2002, Nejvyšší soud dovedl, že zákon neobsahuje žádné omezení týkající se*

¹³ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

pomru t chto osob k podnikateli a neuruje ani obsah a formu pov ení. Zákonné zastoupení podnikatele podle § 15 obch. zák. je nutno odlišovat od zastoupení smluvního, založeného například smlouvou mandátní i smlouvou o obchodním zastoupení, u kterých oprávnění mandátáře i obchodního zástupce vzniká na základě plné moci, nikoli v důsledku pov ení určitou inností. í Zákonné zmocnění na základě § 15 obch. zák. je založeno na tom, že nevyžaduje existenci žádného specifického smluvního vztahu mezi podnikatelem a pov enou osobou. Proto i kdyby smlouva o pracovní innosti nebyla mezi žalovanou a Ing. T. uzavřena platná ve smyslu zákoníku práce, zavazovalo by jednání Ing. T. žalovanou, jelikož vykonával innost při provozu podniku, kterou byl jednatelem žalované ústně pov en, jak bylo v řízení prokázáno.õ

Neformálnost pov ení však může v praxi přinést problém s jeho prokazováním. Je tedy otázkou, jakým způsobem prokázat, že osoba, se kterou tetí osoba jedná jako se zákonným zástupcem podnikatele, jím skutečně je. Nejčastěji asi dochází v praxi k situaci, že se taková osoba zúčastní nějakého jednání společně s podnikatelem, případně její jméno sdělí podnikatel tetí osobě dopisem, telefonicky nebo e-mailem. Je však v zájmu tetí osoby, aby se, například způsobem dotazem na podnikatele, přesvědčila o tom, zda je osoba, se kterou jedná, inností skutečně pov ena. K tomu uvedl Nejvyšší soud v Brně ve svém rozsudku 23 Cdo 28/2008, kde posuzoval jednání spoívající v objednání dodávky rotu na stavbu určitou osobou vystupující jako zástupce podnikatele. V tomto případě rozhodnutí zrušil, šnebo posouzení v cí je neúplné a tedy nesprávné a v rozporu s hmotným právem. Zejména bylo neúplně posouzeno, zda osoba, která za žalovaného převzala předem tné zboží, jednala jako zástupce žalovaného. Odkaz na ust. § 15 odst. 1 a 2, popř. § 16 obchod. zák. není správný, nebo je třeba postavit naještě, zda osoba převírající zboží byla žalovaným

pov ena ur itou inností, pop . jednala v jeho provozovně a nikoli toto oprávn ní vyvozovat alternativně . Z toho pak vyplývá, že právní posouzení vzniku práva na zaplacení předem tné faktury je nesprávné (neúplné), nebo nebylo prokázáno, že dodaných 80 ks ro-ť p evzal faloovaný (jeho pracovník i jiná zmocn ná osoba), tedy že falovanému bylo spln no a že bylo pln no na předem tnou kupní smlouvu, resp. že kupujícímu ve smyslu ust. § 450 odst. 1 obchod. zák. vznikla povinnost zaplatit kupní cenu.õ

Klí ové je také to, aby byla konkrétní fyzická osoba, která úkon v rámci zákonného zmocn ní provedla, identifikovatelná. Pokud tomu tak není, není možné hovořit o zákonném zmocn ní. Nap íklad Nejvyšší soud v Brně il v p ípadu 23 Cdo 4085/2008 otázku p evzetí dodávky zboží, kdy dodací list byl sice podepsán, ale nepoda ilo se zjistit, komu podpis náleží. Ve svém rozhodnutí doslova uvádí, že š nelze-li zjistit, která osoba předem tný dodací list podepsala, není možné uzav ít, že to byla osoba falovaným pov ená ve smyslu ust. § 15 obch. zák. k této innostiõ

4.2.5. Zánik pov ení

Jelikož nejsou kladeny fládné formální předpoklady pro vznik pov ení, platí to stejné i pro jeho zánik. Pov ení samoz ejm zaniká v p ípad , kdy zanikne jeden ze subjekt , tedy zejména zákonný zástupce. Kdo neexistuje, nem že být pov en n jakou inností. V p ípad , že zanikne podnikatel, je třeba rozli-ít, zda se jedná o fyzickou nebo právnickou osobou. U právnické osoby zaniká pov ení nejpozd ji spolu s jejím zánikem. U fyzické osoby õ podnikatele je trvání zákonného zastoupení v p ípad jeho smrti upraveno v § 15 odst. 3 obchodního zákoníku. Ten stanoví, že zmocn nec m že po jeho smrti ínit jen úkony v rámci obvyklého hospoda ení. K jiným úkon m, které

rámec obvyklého hospodaení přesahují, je třeba souhlasu dle dle a soudu. Podnikatel také může stanovit, že pověření má trvat pouze za jeho života.

Jaký má tedy smrt podnikatele vliv na rozsah zákonného zastoupení? Podle mého názoru v podstatě žádný. Před jeho smrtí byl zákonný zástupce zmocněn ke všem úkonům, ke kterým při provozu podniku obvykle dochází, po jeho smrti jen k úkonům, které jsou v rámci obvyklého hospodaení. Jaký je vztah mezi těmito dvěma pojmy, není jasné. Ustanovení by mělo smysl, pokud by šlo o obvyklé hospodaení bylo podmnofinou úkon , k nimž při provozování podniku obvykle dochází. Marně však hledám příklady úkon , které by byly jiností při provozování úkon , ale zároveň překračovaly rámec obvyklého hospodaení. Z toho lze dovodit závěr, že je toto ustanovení nadbytečné.

Pověření dále nepochybně zaniká jeho odvoláním, u jednorázových pověření vykonáním jeho obsahu. U pověření na dobu určitou pak uplynutím času, objektivní nemohlostí výkonu jinosti, prohlášením konkurzu na podnikatele, u právnických osob jejich vstupem do likvidace.

4.2.6. Pověření určitou jiností o obsah

Obsahem pověření je určitá jinost. Jinost, jak uvádí Diderot, je soustava a sled úkon , operací a krok směřujících k dosažení vytyčeného cíle stanovenými metodami¹⁴. Z hlediska zákonného zastoupení podnikatele není stanoveno, že by se muselo jednat o jinost dlouhodobou. Není vyloučeno, aby se jednalo o jeden jediný úkon. Tato jinost však, a to je velice důležité, musí být jiností při provozování podniku. Zákonné zastoupení se tedy nevztahuje na jinosti, které s provozováním

¹⁴ Velký slovník naučný, Praha, DIDEROT, 1999, s. 285

podniku nesouvisí. Co je a co není inností p i provozování podniku, záleží vřdy v konkrétním p ípad ě na povaze podniku. Zákon definuje podnik jako soubor v cí slouřfících k podnikání, které jsou ve vlastnictví podnikatele. Lze tedy obecn ě říci, ře provozování podniku je pouřívání tohoto souboru v cí k jejich obvyklému ú ělu tak, aby byl dosařen ú ěl podnikání, tedy zisk. Z toho vyplývá, ře zákonné zastoupení nelze aplikovat na innosti, které nesouvisí s provozem podniku, nap íklad na innosti p i zaloření nebo naopak likvidaci podnikatele.

Pov ění ur ěitou inností by m lo být dostate ěn konkrétní, nebo ě, jak uvádím níře v kapitole Rozsah pov ění, Nejvyšší soud v Brn ě vykládá tento rozsah spí-e extenzivn ě. Pov ění m ře být asov ě, místn ě i v cn ě omezeno (nap íklad prodej na stánku podnikatele na trhu kařfdou sobotu, záru ění opravy u zákazník ě v Karlovarském kraji, uzavírání kupních smluv do 100 000 K ě). Takové omezení pov ění v-ak musí z jeho obsahu být z ejmé.

4.2.7. Rozsah jednatelského zmocn ění

Jestliře tedy máme spln ěny ob ě podmínky, za kterých je mořfn ě považovat jednání ur ěité osoby za zákonné zastoupení podnikatele, zbývá je-t ě do e-řt otázku, ke kterým úkon ěm je taková osoba zmocn ěna. Formulace zákona, ře je zmocn ěna ke v-em úkon ěm, ke kterým p i této innosti obvykle dochází, je velice řiroká. Jinak tomu ani být nem ře, nebo ě s kařfdou inností je spjatý jiný okruh úkon ě a i stejná innost vykonávaná dv ěma r ěznými podnikateli se co do úkon ě s tím spojených m ře li-řt. Je zde tudířl velice řiroký prostor pro výklad zákona soudy. Záleží vřdy na konkrétním p ípadu, zda soud dojde k záv ěru, ře konkrétní úkon spadá do rozsahu zákonného zmocn ění, nebo zda se jiřl jedná o exces a podnikatel tímto úkonem v rámci zákonného

zmocnění vázán není. Nejvyšší soud v Brně vykládá ve své judikatuře toto pověnění spíše extenzivně s ohledem na dobrou víru těchto osob. Jako příklad, který je dle mého názoru jifi na samé hranici, není za ním, je rozsudek 32 Odo 1352/2005, ve kterém Nejvyšší soud v Brně dovedil, *že šmá-li být totiž faktura splatná ihned v hotovosti a je-li povinnému doručena osobně, pak je obvyklé, že k jejímu zaplacení dochází oproti jejímu předání. Proto je-li někdo v úřadím pověřen, aby předal dlužníku fakturu splatnou ihned v hotovosti, je tím i ve smyslu § 15 odst. 1 obch. zák. zmocněn k tomu, aby od dlužníka převzal fakturovanou částku.* V tomto konkrétním případě vzal již soud do úvahy i skutečnost, že osoba, která byla předáním faktury pověřena, byla osoba blízká, v tomto konkrétním případě syn. Zůstává tedy otázkou, jak by soud rozhodl, kdyby fakturu namísto syna předala jiná osoba, která by dovolateli nebyla známa. Obecně bych k tomu ještě podotkl, že podle mého názoru je inkaso dlužné částky úkon, který klade na osobu zákonného zástupce podstatně větší nároky z hlediska spolehlivosti a důvěryhodnosti, než předání dokumentu. Proto si myslím, že v obecné rovině neplatí škoda doručení, inkasuje. Druhým případem, kdy Nejvyšší soud v Brně rozhodl obdobně, je již dříve uvedený rozsudek 28 Cdo 2550/2008, doslova cituji *šK rozsahu zmocnění podle § 15 odst. 1 obch. zák. pak dovolací soud rovněž konstantně rozhoduje tak, že jednatele oprávnění vyplývající z ustanovení § 15 obch. zák. není založeno na určení příslušných úkonů ve vnitřních organizačních předpisech, nýbrž na pověření úřadím innoostí při provozu podniku a na obvyklosti právních úkonů, k nimž při této innoosti dochází, při čemž jejich obvyklost je třeba posuzovat objektivně, nezávisle na jejich případném vymezení ve vnitropodnikových normách (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 3. 2002, sp. zn. 29 Cdo 2074/2000). Také k rozsahu zmocnění stavbyvedoucího se Nejvyšší soud již několikrát vyjadřoval.*

*V usnesení ze dne 23. 11. 2004, sp. zn. 32 Odo 274/2004, dospěl k závěru, že při
innosti stavbyvedoucího obvykle dochází k uzavření smluv potřebných k realizaci díla,
tj. že stavbyvedoucí bude například jménem zhotovitele stavby nakupovat materiál.
V rozsudku ze dne 28. 11. 2007, sp. zn. 32 Odo 1409/2005, uzavřel, že z funkce
stavbyvedoucího může vyplývat i oprávnění uzavírat smluvní dodatky, v nichž by byly
řešeny technické otázky. Jestliže rozsah zmocnění stavbyvedoucího zahrnuje oprávnění
uzavírat smlouvy o nákupu materiálu, zahrnuje podle názoru dovolacího soudu rovněž
oprávnění přijímat od objednatele zálohy k nákupu materiálu určené, nebo
stavbyvedoucí je obvykle osobou, s níž se objednatel při kontrolách postupu stavby
stýká jako se zástupcem zhotovitele, při emfízení rozhodné, zda uvedené platby přijímá
v hotovosti i jiným způsobem.*

N kdy je ale opravdu velice těžké posoudit rozsah zákonného zmocnění osoby,
se kterou se tato strana jedná, nebo zejména u zaměstnanců jsou pracovní pozice
označované často nesrozumitelně. Například v cizím jazyce, takže pokud se někdo
představí jako šéf account managerů, šéf office managerů nebo šéf supply chain managerů,
těžko je možné pro tyto osoby spravedlivě požadovat, aby z toho jednoznačně dovodila
rozsah jejího zákonného zmocnění. Zde je tudíž extenzivní výklad soudu na místě,
nebo neurčitý pojem musí být vykládán k tíži osoby, která jej použila poprvé.

Případný exces z rozsahu povolení je třeba řešit v souladu s ustanovením
§ 15. odst. 2 obchodního zákoníku. Tento odstavec byl do obchodního zákoníku zařazen
až novelou zákonem 370/2000 Sb. s účinností od 1. 1. 2001. Do té doby se na
příkročení rozsahu jednatelského oprávnění z titulu zákonného zmocnění aplikovalo
ustanovení práva občanského v souladu s § 1 odst. 2 obchodního zákoníku, který
stanoví, že nelze-li na které otázky řešit podle těchto ustanovení, řeší se podle předpisů

práva obanského. V tomto konkrétním případě se jednalo o ustanovení § 20 odst. 2 obanského zákoníku, který se však vztahuje pouze na právnické osoby a jejich pracovníky nebo členy. U ostatních osob se důsledky překročení dovozovaly analogicky.

Důležitá otázka, zda došlo k překročení jednatelského oprávnění zákonného zástupce, je na podnikateli, který takovou osobu určitou činností pověřil, a koliv formulace § 15 odst. 2 obchodního zákoníku by mohla na první pohled vést k opačnému výkladu. Jak uvádí Plíva¹⁵, znamenalo by to prokazovat neexistenci určité skutečnosti, což není obvykle možné. A koliv obchodní zákoník na rozdíl od dříve aplikované úpravy § 20 odst. 2 obanského zákoníku nepožaduje, aby se pověření vztahovalo k podnikání, je zejména třeba posuzování dobré víry těchto osob to určit význam má. Stejně jako skutečnost, zda je určitá osoba v postavení podnikatele nebo se jedná například o spotřebitele. Na osobu podnikatele jsou kladeny vyšší nároky z hlediska profesionálního postupu, jeho dobrá víra tedy bude posuzována přísněji u spotřebitele.

¹⁵ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář . 13., Praha, C. H. Beck, 2010

5. Nezmocnění jednatelství

Dobrá víra těchto stran je chráněna i v případě takzvaného nezmocnění jednatelství, upraveného v § 16 obchodního zákoníku. Podle tohoto ustanovení je podnikatel vázán i jednáním dalších osob (tedy těch, kteří nejsou pověněni určitou činností při provozu podniku), pokud k tomuto jednání došlo v provozovně podnikatele a tato strana nemohla o neexistenci pověnění vědět.

Je důležité definovat v tomto případě pojem provozovna. Podle § 7 odst. 3 obchodního zákoníku se provozovnou rozumí prostor, v němž je uskutečňována určitá podnikatelská činnost. Provozovna musí být označena obchodní firmou nebo jménem a příjmením i názvem podnikatele. Může k ní také být připojen název provozovny nebo jiné rozlišující označení. Fivnostenský zákon ve svém § 17 rovněž definuje provozovnu a to jako prostor, v němž je činnost provozována. Za provozovnu se podle fivnostenského zákona považuje i automat nebo obdobné zařízení sloužící k prodeji zboží nebo poskytování služeb a mobilní provozovna. Nemusí se tedy jednat o stálou provozovnu, je za ni považován například stánek na tržnici.

V případě, že v jednom fyzicky i jinak zcela odděleném prostoru podniká jeden podnikatel, je situace jasná. Ale co v případě, kdy spolu v jedné provozovně podnikají dva nebo více podnikatelů (například jeden prodává zboží a druhý poskytuje služby)? Bohužel, žádný judikát, který by takový případ řešil, jsem nenašel, ani komentář k této věci nerozváděl. V uvedeném případě by zejména převážil zájem na ochraně dobré víry těchto osob a jednání by zavazovalo toho podnikatele, k jehož prospěchu podnikání by takové nezmocnění jednáním bylo svým charakterem blížší.

Zajímavou otázku ale řešil Nejvyšší soud v Brně v případě rozsudku 32 Odo 1026/2004. Zda jako nezmocnění jednatelství zavazovalo podnikatele i jednání

u in né z jeho provozovny v i n komu, kdo se nachází mimo ni, tedy na dálku. V daném p ípad se jednalo o p ípad, kdy nezji-t ná osoba odeslala návrh na uzav ení smlouvy t etí osob z provozovny podnikatele faxem, na listin bylo oti-t no razítko podnikatele. Shodnou listinu obdržela tato osoba i po-tou. Soud v od vodn ní rozsudku, jímf l zru-íl p edchozí rozsudky okresního a krajského soudu, uvádí: *š Nelze opomenout, fle obchodní zákoník v ustanovení § 7, odst. 3 definuje provozovnu jako prostor, v n mfl je uskute ována ur itá podnikatelská innost. Provozovna musí být ozna ena obchodní firmou nebo jménem a p íjmením anebo názvem podnikatele, k níf l m fle být p ípojen název provozovny nebo jiné rozli-ující ozna ení. V p edm tné v ci soud prvního stupn ani soud odvolací nezjistily, kdo podepsal za fhalovaného návrh smlouvy o e-itelském servisu, ani to, zda k podpisu skute n do-fo v provozovn fhalovaného, ale spokojily se se zji-t ním, fle z kancelá e (provozovny) fhalovaného byl odeslán fax s textem smluvního návrhu a dovodily, fle nebyla-li zji-t na osoba, která návrh podepsala, jedná se o jinou osobu, jejíf l jednání podnikatele zavázalo ve smyslu § 16 obchodního zákoníku. Nebyla-li identifikována podepsaná osoba, ani ur eno místo, kde byla listina podepsána, nebylo moflno bez dal-ího aplikovat § 16 obchodního zákoníku. Ze skute nosti, fle na listin je oti-t no razítko podnikatele (by by toto bylo pravideln umíst no v kancelá i) nelze dovodit, fle tento otisk (a neidentifikovaný podpis) byl p ípojen práv v provozovn odpovídající shora citované definici a to i proto, fle se z obsahu spisu nepodává, fle napln ní znak charakterizujících provozovnu (zejména výkon ur ité podnikatelské nikoli nap íklad pouze administrativní innosti podnikatele a formální ozna ení prostoru) bylo v bec v ízení zkoumáno.õ*

Soud tedy dovolání vyhov l, nebo nebyly spln ny podmínky, za kterých je moflné § 16 obchodního zákoníku aplikovat. Zejména nebylo prokázáno, fle

k p edm tnému jednání do-lo v provozovn podnikatele. Bohužel není tedy možné p edvídat, jak by soud rozhodl, kdyby se tuto skute nost prokázat poda ilo. Podle mého názoru i takové jednání podnikatele zavazuje, nebo slovní spojení *špodnikatele zavazuje i jednání jiné osoby v jeho provozovn* ō nic ne íká o tom, že by se v této provozovn musela nacházet i osoba, v í které byl takový úkon u in n. Krom vý-e uvedené situace, tedy komunikace na dálku, by se podle § 16 obchodního zákoníku z ejm posuzovala i opa ná situace. Tedy kdyby nezmocn ý jednatel zanechal v provozovn podnikatele písemnost, která by obsahovala projev v le u in ý jménem podnikatele bez faktického zmocn ní, a t etí osoba by si jej v této provozovn pozd ji, jifl bez p ítomnosti tohoto nezmocn ného jednatele, p evzala.

6. Zákonné zastoupení v návrhu nového obanského zákoníku

V návrhu nového obanského zákoníku, který v současné době prochází schvalovacím procesem a jeho účinnost se předpokládá od 1. ledna 2013, je obsažena i úprava jednání podnikatele. Nový obanský zákoník by měl totiž nahradit podstatnou část v současné době platného obchodního zákoníku. Zásadní změna je v pojetí jednání statutárního orgánu právnické osoby. Podle dosud platné úpravy jedná právnická osoba svým statutárním orgánem nebo za ni jedná zástupce. V nové právní úpravě je jednání statutárním orgánem považováno rovněž za zastoupení.

Nový obanský zákoník otázkou jednání právnické osoby v případě kolektivního statutárního orgánu, tedy náleží-li působnost statutárního orgánu více osobám. Zprvu se jedná o jednání v řízení zastupitelstva. Nový obanský zákoník stanoví, že jednáním v řízení zastupitelstva povolí právnická osoba jednoho člena statutárního orgánu. V případě, že tak neučiní, jedná v řízení zastupitelstva předseda kolektivního statutárního orgánu. Druhým případem je jednání člena kolektivního statutárního orgánu v případě, kdy je vyřadováno jednání více členů souasně. Zde obanský zákoník stanoví, že člen kolektivního statutárního orgánu může jednat samostatně, jen byl-li zmocněn k určitému právnímu jednání.

Nový je tedy dle § 166 odst. 2 za kolektivní statutární orgán považován takový statutární orgán, kde jeho působnost náleží více osobám. To podle mého názoru zahrnuje i případy, kdy má společnost s ručením omezeným více než jednoho jednatele. Podle dosavadního výkladu § 133 obchodního zákoníku, i když má společnost s ručením omezeným více jednatele, netvoří kolektivní statutární orgán¹⁶. Toto však

¹⁶ Koblíha Ivan a kolektiv, Obchodní zákoník · Komentář, Praha, Linde Praha, a.s., 2006

zřejmě nebylo úmyslem navrhovatele, nebo v takovém případě by ustanovení § 166 odst. 3, které řeší jednání v řízení zastupovatelem, nebylo v případě společnosti s ručením omezeným aplikovatelné. Protože i když má společnost s ručením omezeným více jednatelů, žádný z nich není předseda, všichni jednatelé jsou si zásadně rovni. Navíc, omezení rozsahu jednatelejší oprávnění je v řízení tím osobám neújinné, proto i kdyby jednal v řízení zastupovatelem jednatel, který by tímto jednáním nebyl povolen, byla by jeho jednáním společnost zavázána.

Při jednání členů kolektivního statutárního orgánu v případech, kdy podle zakladatelských právních jednání (stanov, společenských smluv) je potřeba jednání více členů společnosti, se připouští nová úprava tak, aby takový člen jednal jako zmocněnec, pokud byl k určitému právnímu jednání zmocněn.

Musí být tedy splněny dvě podmínky. Musí se jednat o určité právní jednání, to znamená, že nelze podle tohoto ustanovení udělit generální zmocnění ke všem úkonům. Pokud jde o časové omezení povolení, není stanoveno, že by se muselo jednat o povolení k jednotlivému úkonu, není tedy vyloučeno, aby takový zmocněnec jednal v rámci zmocnění opakovaně. Druhou podmínkou je, aby byl k tomuto jednání zmocněn, ale návrh nestanoví, jakou formu má mít toto zmocnění. Zákonodárce zde zjevně reaguje na problém, kterým se opakovaně zabýval Nejvyšší soud, tedy zda může člen statutárního orgánu jednat za právnickou osobu v případě, kdy podle společenské smlouvy, stanov nebo jiného zakladatelského dokumentu je vyřadováno jednání více členů společnosti. Nejvyšší soud ve svém dříve zmíněném rozhodnutí v této věci dovedl, že nikoliv (rozsudek 31 Odo 11/2006). Nová právní úprava nyní takové jednání připouští za předpokladu zmocnění. Slabinou této úpravy je to, že není stanovena forma zmocnění. Je totiž třeba chránit dobrou víru účastníků stran, ale jak bude soud řešit situace,

kdy člen takového statutárního orgánu prohlásí, že je zmocněn k určení jednání, a t eží osoba s ním jako s oprávn ěným zástupcem právnické osoby uzav e smlouvu?

Jednání vedoucího od-t ěného závodu je upraveno v § 496 odst. 2. Rozsah zmocn ění je stejný jako ve stávající právní úprav ě, oprávn ění jednat vzniká dnem zápisu vedoucího do obchodního rejst říku.

Speciální úprava zastoupení podnikatele je upravena v § 423 a v podstat ě se shoduje s úpravou § 15 a 16 obchodního zákoníku. Dochází zde k terminologickým zm ěnám. Pojem špodnikõ je nahrazen pojmem šobchodní závodõ, zástupce je ozna ěn jako šosobaõ, což op ět nedává jednozna nou odpov ěď na otázku, zda touto osobou m õe být i právnická osoba. Nezmocn ěné jednatelství je upraveno v podstat ě stejn ě jako v § 16 obchodního zákoníku. Formulace je pozitivní, tj. p edpokládá dobrou víru t eží strany. Rozdíl od sou asné právní úpravy, kde p edpokladem závaznosti takového jednání pro podnikatele je to, že t eží strana nemohla v d t, že osoba jednající v jeho provozovn ě nebyla k takovému jednání zmocn ěna.

7. Závěr

Institut zákonného zastoupení podnikatele je velice užitečný a bez jeho existence si podnikání jako činnost, která je charakteristická právě svojí dynamikou a nutností průběžně reagovat na aktuální situaci, nelze vůbec představit. Na druhou stranu, odvrácenou stranou průběžnosti a bezformálnosti je určitá míra nejistoty, kterou jednání zákonných zástupců provází. A je úkolem zákonodárce, aby správně nastavil jazýček vah tak, aby na jedné straně co možná nejvíce usnadnil rozvoj podnikání, na druhou stranu chránil dobrou víru osob, které s takovými zástupci jednají. Stávající právní úprava, a vlastně i právní úprava připravovaná, je z tohoto pohledu uspokojivá, v rámci rozhodovací činnosti soudů se vytvořila i ustálená judikatura. To však neznamená, že zde není prostor pro další úpravy.

Asi nejvýšejším problémem je otázka možného zákonného zastoupení členem statutárního orgánu. Připravovaná právní úprava takové zákonné zastoupení připouští za podmínky, že je tento člen statutárního orgánu k takovému jednání zmocněn. Problém to ovšem není jen zdánlivý. V navrhované právní úpravě se hovoří přímo o zmocnění k určitému jednání. Zákonné zastoupení však vyplývá z toho, že je určitá osoba pověřena určitou činností a jednatelem oprávněná se vztahuje na obvyklé úkony spojené s takovou činností. Takže tato otázka zůstává stále neřešená a Nejvyšší soud bude zřejmě i nadále vycházet z rozhodnutí velkého senátu 31 Odo 11/2006. Je to velká škoda, nebo argumentace, kterou soud v tomto případě použil, nebyla dostatečně přesvědčivá. A co je horší, jako by se bál Nejvyšší soud v Brně překročit svůj stín, v dalších rozsudcích pouze odkazuje na výše uvedené rozhodnutí velkého senátu a o jiný výklad se nepokouší. Tím spíše by bylo vhodné, aby zákonodárce tuto otázku

zcela vy e-il a bu takovou mořnost jednání vylou il, nebo naopak stanovil pro takové jednání podmínky.

Osobn bych považoval za velice uřite né, kdyby byl okruh zákonných zástupc rozd len na dv ásti, a to na zam stnance a ostatní pov ené osoby. Pracovn právní vztah se od ostatních odli-uje tím, že jeho ú astníci nejsou v rovném postavení. Jedná se o výkon závislé innosti zam stnance podle pokyn zam stnavatele, tím pádem by odpov dnost za jednání takových osob m la být ze strany podnikatele vy-í neř u jiných osob. V p ípad zam stnanc bych tedy p i posuzování p ekro ení jednatelského oprávn ní nastavil mnohem p ísn j-í pravidla, za kterých by podnikatel mohl p ekro ení zákonného zmocn ní namítat.

Dále navrhuji, aby ustanovení o zákonném zastoupení bylo mořné dohodou stran vylou it za podmínek, že by taková dohoda byla písemná a obsahovala taxativní vý et osob, které jsou oprávn né v dané konkrétní v ci za smluvní strany. Jak jsem již uvedl, je t eba p ípustit mořnost, aby si strany dohodly, že ur ité úkony, na jejichř kvalit mají zvlá-tní zájem, provedou konkrétní osoby a nikdo jiný. A to i p esto, že existují i jiné osoby, které jsou jimi pov eny k ur ité innosti, pod které by takový úkon bylo mořné pod adit. Tuto mořnost bych uznal za vhodnou také proto, že institut zákonného zastoupení p edev-ím chrání dobrou víru t etích stran. Zde v-ak taková ochrana ztrácí smysl, naopak, v tomto p ípad je v rozporu s tím, že strany cht jí dosáhnout.

U zákonného zastoupení vedoucím organiza ní slořky nep íná-í nová právní úprava zásadní zm ny. Bylo by vhodné výslovn uvést, zda je p ípustné, aby byl vedoucím organiza ní slořky len statutárního orgánu a zda jedna a tatář osoba m že být sou asn vedoucím více organiza ních slořek.

8. Abstrakt

Tato práce se zabývá zákonným zastoupením podnikatele v obchodních vztazích. Nejprve definuje pojem podnikatel, podnikání, neoprávněné podnikání, u právnických osob popisuje jeho jednotlivé právní formy definované obchodním zákoníkem, u každé právní formy stručně charakterizuje typ obchodní společnosti a popisuje její orgány, vysvětluje odlišnost jednání fyzických a právnických osob. Dále vymezuje způsoby jednání a zastoupení přímé a nepřímé, smluvní a zákonné. Vysvětluje rozdíl mezi pojmy rozhodování a jednání. Popisuje jednání ve zvláštních případech, jako je jednání při založení podnikatelského subjektu, jednání související s likvidací podnikatele a jednání v případě insolvenčního řízení. Ve své hlavní části charakterizuje současnou právní úpravu zákonného zastoupení, a to jak vedoucím organizační složky, tak osobou pověřenou úřadovou podle §15 obchodního zákoníku. Zabývá se tím, zda je ustanovení o zákonném zastoupení kogentní či dispozitivní, jakým způsobem zákonné zastoupení vzniká, co je jeho obsahem, kdo jsou jeho subjekty a jaký je okruh úkonů, ke kterým je zákonný zástupce zmocněn. Eviduje i způsob zániku zmocnění. Stručně je objasněna i problematika nezmocněného jednání. Na příkladech z judikatury jsou rozebrány aplikační problémy, které s sebou stávající právní úprava přináší, zejména pak možnost aplikace zákonného zastoupení na členy statutárního orgánu a rozsah úkonů krytých zmocněním. Práce poukazuje na určité rozpory v argumentaci Nejvyššího soudu v Brně a polemizuje s jeho závěry. Závěr práce je v nově připravovanému návrhu nového obchodního zákoníku a jeho dopadu na institut zákonného zastoupení. Také obsahuje zamyšlení nad tím, jakým způsobem zmínit do budoucna právní úpravu tak, aby byly odstraněny zásadní problémy spojené s její aplikací.

Klí ová slova:

Podnikatel

Zastoupení

9. Summary

This dissertation deals with statutory representation of an entrepreneur. At the start are defined key concepts as entrepreneur, entrepreneurship, in case of legal persons described particular legal forms, difference between acting of physical and legal persons. In the next part are described ways of acting of entrepreneur, direct and indirect representation, contractual and legal representation, There is also explained the difference between acting and decision-making. There is described acting in special situations like formation and termination of entrepreneur.

In the main part is described current legal definition of statutory representation by branch office manager as well as by person authorised to particular activity, there is solved the issue whether is this legal definition mandatory or not, how is statutory representation established, who are its subjects and what is the range of representative's mandate. There is also described how statutory representation terminates. Shortly is also described legal definition of non-authorized acting. There are analysed main problems occurred during application of this law with examples of practice of the courts. This dissertation also shows some inconsistency in Supreme court in Brno opinions. The ending part of this dissertation analyses prepared legal definition of the new civil code and its impact to statutory representation and thinks about possible changes of legal definition in order to avoid any doubts in application process in future.

Key words:

Entrepreneur

Representation

10. Seznam použité literatury:

Publikace:

Peláková, Irena, Obchodní právo 1. díl, Praha, ASPI, a.s., 2005,

ISBN: 978-80-7357-525-0

Menglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář . 13., Praha,

C. H. Beck, 2010, ISBN: 978-80-7400-354-7

Velký slovník naučný, Praha, DIDEROT, 1999, ISBN 80-902723-1-2

Eliáš–Karel, Bartoňková Miroslava, Pokorná Jarmila a kolektiv, Kurs obchodního práva, Právnícké osoby jako podnikatelé, Praha, C. H. Beck, 2005,

ISBN 80-7179-391-4

Eliáš–Karel, Bejček Josef, Hajn Petr, Jelfek Jiří a kolektiv, Kurs obchodního práva,

Obecná část, Soutěžní právo, Praha, C. H. Beck, 2007, ISBN 978-80-7179-583-4

Kobliha Ivan a kolektiv, Obchodní zákoník s komentářem, Praha, Linde Praha, a.s., 2006, ISBN 80-7201-564-8

Boguszak Jiří, Šapek Jiří, Gerloch Aleš, Teorie práva, Praha, ASPI Publishing s.r.o.,

2004, ISBN: 80-7357-030-0

WINTEROVÁ, A a kol, Civilní právo procesní, 5. aktualizované vydání, Praha, Linde 2008, ISBN: 978-80-7201-726-3

Právní předpisy:

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání

Zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce účinný do 31. 12. 2006

Zákon č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)

asopisecké články:

PLÍVA, S. K n kterým otázkám § 14 a § 15 obchodního zákoníku, Právo a podnikání, . 9/2005,

ECH, P. Zastoupení podnikatele osobami pov enými p i provozování podniku. Právní rádce. 2007, . 10

Judikatura:

Usnesení Nejvyššího soudu v Brně ze dne 5. 4.2006 .j. 5 Tdo 94/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu v Brně ze dne 30.8.2000 .j. 21 Cdo 594/2000

Rozsudek Nejvyššího soudu v Brně ze dne 17.11.1998 .j. 21 Cdo 11/1998

Rozsudek Nejvyššího soudu v Brně ze dne 30.10.2009 .j. 23 Cdo 28/2008

Rozsudek Nejvyššího soudu v Brně ze dne 23. 2. 2011 .j. 23 Cdo 3552/2009

Usnesení Nejvyššího soudu v Brně ze dne 30.3.2010 .j. 23 Cdo 635/2008

Rozsudek Nejvyššího soudu v Brně ze dne 26.5.2010 .j. 23 Cdo 4085/2008

Rozsudek Nejvyššího soudu v Brně ze dne 15.7.2008 .j. 28 Cdo 2550/2008

Rozsudek Nejvyššího soudu v Brně ze dne 23. 11. 2004 .j. 32 Odo 274/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu v Brně ze dne 14. 3. 2002 .j. 29 Cdo 2074/2000

Rozsudek Nejvyššího soudu v Brně ze dne 25. 2. 2003 .j. 29 Odo 569/2002

Rozsudek Nejvyššího soudu v Brně ze dne 23.6.2009 .j. 29 Cdo 2008/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu v Brně ze dne 15.10.2008 .j. 31 Odo 11/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu v Brně ze dne 19.2.2008 .j. 32 Odo 1428/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu v Brně ze dne 23.6.2008 .j. 32 Cdo 1161/2008

Rozsudek Nejvyššího soudu v Brně ze dne 29. 6. 1999 .j. 33 Cdo 1732/98

Rozsudek Nejvyššího soudu v Brně ze dne 28. 3. 2007 .j. 32 Cdo 1455/2005

Usnesení Nejvyššího soudu v Brně ze dne 7.9.2005 .j. 32 Odo 195/2005

Rozsudek Nejvyššího soudu v Brně ze dne 6.3.2007 .j. 32 Odo 1352/2005

Rozsudek Nejvyššího soudu v Brně ze dne 28. 11. 2007 .j. 32 Odo 1409/2005

Rozsudek Nejvyššího soudu v Brně ze dne 5.11.2005 .j. 32 Odo 1026/2004

Elektronické zdroje:

Návrh nového občanského zákoníku dostupný na WWW:

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce->

[storage/files/2011/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_2011.pdf](http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_2011.pdf)

Dopisová zpráva k návrhu nového občanského zákoníku dostupná na WWW:

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce->

[storage/files/2011/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_2011_DZ.pdf](http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_2011_DZ.pdf)